

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a distinctive shape with a small crossbar. The background of the page features large, overlapping, curved shapes in various shades of pink and light purple, creating a modern, abstract design.

Amanda Antola

Ida Salmela

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK)

Opinnäytetyö, 2023

TUKIVIITTOMASANASTO KEHITYSVAMMAIS- TEN ASUMISYKSIKÖIDEN TYÖNTEKIJÖILLE

TIIVISTELMÄ

Amanda Antola

Ida Salmela

Tukiviittomasanasto kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille

47 sivua ja 4 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulu

Tulkki (AMK)

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kohdennettu tukiviittomasanasto videomuodossa kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille. Tavoitteena oli antaa asumisyksiköiden työntekijöille mahdollisuus kehittää tukiviittomaosaamistaan. Se edistäisi myös asukkaiden oikeutta käyttää omaa kommunikaatiomenetelmäänsä asumisyksiköissä. Tukiviittomien käyttö omassa lähiympäristössä tukee asukkaan kykyä vastaanottaa tukiviittomia myös muiden käyttämänä. Tällöin tukiviittomien käyttö ja vastaanottaminen helpottuvat myös asumisyksiköiden ulkopuolella, esimerkiksi puhevammaisten tulkkaukspalvelua käytettäessä.

Tukiviittomasanaston tilaajana toimi Kehitysvammaliitto ja videot julkaistaan heidän ylläpitämällään Papunet-verkkosivustolla. Opinnäytetyön aineiston hankintamenetelmänä oli kysely, jonka pohjalta havainnollistui sanaston tarpeellisuus sekä arjen tilanteita, joihin sanastoa tarvitaan. Kysely toteutettiin sähköisellä Webropol-työkalulla. Kysely julkaistiin HOITAJAT ja Vammaistyön osajat -Facebook-ryhmissä. Lisäksi lähetimme sen yhteen kehitysvammaisten asumisyksikköön. Kyselyyn vastasi yhteensä 23 henkilöä, jotka työskentelevät kehitysvammaisten asumisyksiköissä.

Saatujen vastausten perusteella suurin osa vastaajista koki kohdennetun tukiviittomasanaston tarpeelliseksi, mutta osa koki pärjäävänsä nykyisellä taitotasollaan. Kyselyn tulokset antoivat vahvistuksen siihen, että tukiviittomasanasto on hyödyllinen ja sille on tarvetta. Erityisesti tarvetta tukiviittomasanastolle oli siirtymätilanteissa, tilanteen ohjauksessa ja tilanteen ennakoinnissa. Tällaisia tilanteita voivat esimerkiksi olla taksiin siirtyminen tai valmistautuminen ruokailuun.

Lopullisena tuotoksena oli 20 tukiviittottua fraasivideota erilaisiin arjen tilanteisiin asumisyksiköissä. Videot julkaistaan Papunetin Kuvapankissa keväällä 2023. Kuvapankista videot ovat kaikkien halukkaiden ja etenkin kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöiden katsottavissa ilmaiseksi.

Asiasanat: asumispalvelut, kehitysvammaisuus, tukiviittomat

ABSTRACT

Amanda Antola

Ida Salmela

A sign supported speech glossary for workers of housing units for people with intellectual disabilities

47 pages and 4 appendices

Spring 2023

Diakonia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Humanities

Interpreter

The aim of this development-oriented thesis was to create a targeted sign supported speech glossary in video form for people who work in housing units meant for people with intellectual disabilities. The goal was to give the housing unit workers an opportunity to expand their skills with sign supported speech, which would also promote the residents' right to use their own communication method in the housing unit. The usage of sign supported speech in their own milieu endorses the residents' ability to receive sign supported speech from others. In which case the usage and receiving of sign supported speech would become easier outside of their housing unit. For example, when using interpreting for people with speech disabilities.

The glossary was ordered by The Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities (FAIDD). The videos will be published on Papunet web page which is a site maintained by FAIDD. This thesis' data was collected by conducting a survey which demonstrated the need for the glossary and the mundane situations in which the glossary was found to be useful. The glossary was executed by an electronic Webropol-tool. The survey was published in HOITAJAT and Vammaistyön osaajat Facebook groups. They are groups meant for people who work in healthcare. We also sent it to a housing unit for people with intellectual disabilities. 23 people who work in housing units for people with intellectual disabilities answered the survey.

Based on the received answers, a majority of the respondents felt that a targeted glossary was needed but some felt that they manage with their current skill level. The answers to the survey confirmed that a sign supported speech glossary was found to be useful and needed. A specific need was for a glossary on transition situations, guidance and anticipating situations.

The final output was 20 phrase videos on mundane situations in the housing units, which were made with using sign supported speech. The videos will be published on the Papunet Photobank in spring of 2023. The videos will be available for free for all who are interested in them and especially for the workers of the housing units for people with intellectual disabilities.

Keywords: housing units, intellectual disability, sign supported speech

SELKOKIELINEN TIIVISTELMÄ

Tekijät: Amanda Antola ja Ida Salmela

Opinnäytetyön nimi: Tukiviittomasanasto kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille

Sivumäärä: 47

Liitteiden määrä: 4

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä tukiviittomasanasto.

Teimme tukiviittomasanaston kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille.

Sanasto on videomuodossa.

Tavoitteenamme oli kehittää työntekijöiden tukiviittomaosaamista.

Jokaisella on oikeus käyttää omaa kommunikaatiomenetelmäänsä kotonaan.

Kun tukiviittomia käytetään asumisyksiköissä, puhevammaisen on helpompi käyttää niitä myös muualla.

Esimerkiksi puhevammaisten tulkin käyttö voi helpottua.

Osa kehitysvammaisista henkilöistä on puhevammaisia.

Puhevammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on vaikeuksia tuottaa puhetta.

Hänellä voi olla myös vaikeuksia ymmärtää puhetta.

Tukiviittomasanaston tilaaja on Kehitysvammaliitto.
Videot julkaistaan Papunet-sivustolla,
joka on Kehitysvammaliiton ylläpitämä.
Papunet-sivustolla on paljon erilaista materiaalia.

Opinnäytetyössä teimme kyselyn
kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille.
Kyselyllä halusimme selvittää,
onko tukiviittomasanastolle tarvetta.
Lisäksi selvitimme,
millaisiin tilanteisiin työntekijät haluavat oppia tukiviittomia.

Kyselyn vastauksista selvisi,
että tukiviittomasanastolle on tarvetta.
Vain pieni osa vastaajista oli sitä mieltä,
että pärjää hyvin tämänhetkisellä osaamisellaan.
Kyselyn tulokset vahvistivat sen,
että tukiviittomasanastolle on tarvetta ja se on hyödyllinen.
Kyselyn tulokset auttoivat videoiden suunnittelussa.

Teimme 20 tukiviitottua videota.
Videoissa tukiviitoimme lyhyitä lauseita.
Videot julkaistaan Papunet-sivuston kuvapankissa keväällä 2023.
Videoita voit katsoa sieltä ilmaiseksi.

Asiasanat: asumispalvelut, kehitysvammaisuus, tukiviittomat

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUKIVIITTOMAT KEHITYSVAMMAISEN HENKILÖN KOMMUNIKAATION TUKENA	5
2.1 Kehitysvammaisuuden määrittely	5
2.2 Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät	6
2.3 Tukiviittomat kommunikaatiossa	7
3 LÄHTÖKOHDAT JA MONIAMMATILLISUUS OPINNÄYTETYÖSSÄMME	9
3.1 Tarkoitus ja tavoitteet	10
3.2 Kehitysvammaliitto ja Papunet	11
4 TOIMINTA JA KOMMUNIKAATIO KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISYKSIKÖISSÄ.....	12
4.1 Asumisyksiköiden moniammatillisuus ja kielellinen saavutettavuus....	13
4.2 Puhevammaisten tulkkauspalvelu.....	16
5 KYSELYN TOTEUTTAMINEN.....	18
5.1 Kyselyn laatimisen teoria	18
5.2 Kyselyn eettinen näkökulma	20
5.3 Kyselyn sisällön laatiminen	21
6 KYSELYN TULOSTEN ANALYSOINTI.....	24
6.1 Tarpeen havainnollistaminen	25
6.2 Tilanteet kohdennettuun sanastoon	27
7 TUKIVIITTOMASANASTON TOTEUTTAMINEN.....	29
7.1 Tukiviittomasanaston sisältö	29
7.2 Tukiviittomavideoiden kuvaaminen	31
8 POHDINTA	32
LÄHTEET.....	35
LIITE 1. Saatekirje kyselyyn.....	40

LIITE 2. Kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöiden tukiviittomaosaaminen -kysely	41
LIITE 3. Fraasit ja hakusanat sanastoon.....	43
LIITE 4. Papunetin kuvapankki, Vuorovaikutustilanteet-kategoria	44

1 JOHDANTO

Jokainen haluaa tulla ymmärretyksi ja kuulluksi omassa lähiympäristössään. Useat kehitysvammaiset henkilöt asuvat erilaisissa asumisyksiköissä, jolloin heidän lähiympäristöönsä kuuluvat muun muassa asumisyksiköiden työntekijät. Työntekijät voivat kohdata asumisyksiköissä työskennellessään eri tavoilla kommunikoivia ihmisiä. Kehitysvammaisuuteen voi liittyä puhevammaisuutta, joka voi esiintyä puheen tuoton tai ymmärtämisen vaikeuksina. Puhevammaisuuden takia kehitysvammaiset henkilöt voivat käyttää kommunikaatiomenetelmään esimerkiksi tukiviittomia. Jotkut puhevammaiset henkilöt käyttävät puhevammaisten tulkkia kommunikoidessaan erilaisissa tilanteissa.

Toisen tekijän omakohtainen kokemus kehitysvammaisten asumisyksikössä työskentelystä toi mieleen tarpeen tukiviittomasanaston hyödyllisyydestä. Työntekijöiden tukiviittomaosaaminen ei aina ole asukkaan tarpeisiin nähden riittävää. Tukiviittomaosaamisen puutteellisuus vaikuttaa huomattavasti asukkaiden kohtaamiseen ja heidän kanssaan kommunikointiin. Myös tulkkauksen sujuvuuden kannalta on tärkeää, että tukiviittomia käyttävien asukkaiden kanssa kommunikoidaan tukiviittomia käyttäen. Tämä vahvistaa ja kehittää asukkaan kykyä käyttää tukiviittomia eri ihmisten kanssa myös asumisyksikön ulkopuolella. Myös tukiviittottujen viestien vastaanottaminen helpottuu, esimerkiksi tulkkaustilanteissa.

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda tukiviittomasanasto kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille tavallisiin arjen tilanteisiin, joissa tukiviittomien käyttö on tarpeellista. Materiaali tuotettiin videomuodossa Kehitysvammaliiton ylläpitämälle Papunet-verkkosivustolle. Teimme kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille sähköisen kyselyn, jonka vastauksen pohjalta teimme kohdennetun tukiviittomasanaston. Kysellä kartoitimme tukiviittomasanaston tarpeellisuutta sekä sitä, millaisiin tilanteisiin työntekijät kokevat tarvitsevänsä tukiviittomasanastoa. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa asumisyksiköiden työntekijöille keinoja kehittää tukiviittomaosaamistaan, joka vahvistaa asukkaiden oikeuksia käyttää omaa kommunikaatiomenetelmäänsä.

2 TUKIVIITTOMAT KEHITYSVAMMAISEN HENKILÖN KOMMUNIKAATION TUKENA

Opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä ovat kehitysvammaisuus, puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät sekä tukiviittomat. Nämä käsitteet auttavat lukijaa ymmärtämään, millaisia kielellisiä haasteita kehitysvammaisilla henkilöillä voi olla, sekä millaisia kommunikaatiomenetelmiä he muun muassa voivat käyttää. Tuki- viittomien määrittely auttaa lukijaa hahmottamaan, millaisesta kommunikaatio- menetelmästä on kyse, ja miksi kehitysvammaisten asumisyksiköiden henkilö- kunnan olisi hyvä niitä osata.

2.1 Kehitysvammaisuuden määrittely

Kehitysvammaisuus tarkoittaa oppimisen ja ymmärtämisen vaikeutta. Vaikeuksia voi olla myös motorisissa sekä sosiaalisissa taidoissa. Suomessa kehitysvam- maisia henkilöitä arvioidaan olevan noin 40 000–50 000. Joskus kehitysvammai- suuden syytä ei tiedetä, mutta yleisimpiä syitä ovat esimerkiksi perintötekijät, syn- nytyksessä aiheutunut hapenpuute tai lapsuusiällä sattunut tapaturma. On kui- tenkin tärkeä muistaa, että kehitysvammaisuus ei ole sairaus. (Tukiliitto, i.a.)

Kehitysvammaisuus luokitellaan neljään eri asteeseen. Niitä ovat lievä, keskivai- kea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Lievästi kehitysvammainen henkilö on yleisellä tasolla itsenäinen ja omatoiminen, mutta saattaa tarvita esimerkiksi töissä ohjausta ja pientä apua. Henkilöllä saattaa ilmetä kouluaikana pelkästään oppimisvaikeuksia ja kehitysvammaisuus saatetaan todeta vasta aikuisiällä. Kes- kivaikeassa kehitysvammaisuudessa tuen tarve arkielämässä on suurempi ja kognitiivinen kehitysikä on noin 6–9-vuotiaan tasolla, kun taas vaikeassa kehitys- vammaisuudessa se on noin 3–5-vuotiaan tasolla. Tuen ja ohjauksen tarve on silloin jatkuvaa. Syvään kehitysvammaisuuteen liittyy lähes aina jonkinlaisia lii- tännäisvammoja ja -häiriöitä. Esimerkiksi iso osa heistä on autismin kirjolla. Myös cp-vammaisuus ja muut motoriikkaan vaikuttavat vammat ovat yleisiä. Liitännäis-

vammoja ja -häiriötä voi kuitenkin ilmetä jokaisessa kehitysvammaisuuden asteessa. (Pia Lindevall, yliopisto-opettaja, henkilökohtainen tiedonanto 24.9.2021.)

Kehitysvammaisuuteen liittyy usein kielenkehityksen tai puheen vaikeuksia. Niiden todennäköisyyteen vaikuttaa kehitysvamman aste ja syy. Mahdollisista kommunikoinnin haasteista huolimatta on tärkeää, että myös kehitysvammaisen henkilö saisi onnistumisen kokemuksia vuorovaikutustilanteissa. Onnistuneet vuorovaikutustilanteet rohkaisevat henkilöä oma-aloitteiseen viestintään, joka taas lisää mahdollisuuksia tasavertaiseen keskusteluun. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka, 2009, s.150–158.)

Henkilöä, jolla ilmenee puheen tuoton vaikeuksia, kutsutaan puhevammaiseksi henkilöksi. Puheen tuoton vaikeuksia voi olla esimerkiksi epäselvä puhe, änkyttäminen tai sananlöytämisen haasteet. Näiden vaikeuksien lisäksi kehitysvammaisella henkilöllä voi esiintyä myös puheen ymmärtämisen hankaluuksia. Puheen ymmärtäminen on oleellinen osa vuorovaikutusta ja usein sen vaikeuksia on hankalampi tunnistaa kuin puheen tuoton ongelmia. (Vernerinet.net. i.a.) Kehitysvammaisen henkilön kanssa keskustellessa vuorovaikutuksen tukeminen on onnistuneen vuorovaikutustilanteen kannalta erityisen tärkeää. Vuorovaikutusta voi tukea esimerkiksi kiireettömällä kohtaamisella, kohtelemalla henkilöä oman ikänsä mukaisesti ja olemalla kannustava ja ystävällinen keskustelukumppani. (Pia Lindevall, yliopisto-opettaja, henkilökohtainen tiedonanto 24.9.2021.) Joissain tapauksissa nämä keinot eivät riitä, jolloin kommunikaation tueksi otetaan puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka, 2009, s.158.)

2.2 Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät

AAC, eli Augmentative and Alternative Communication, tarkoittaa puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. Nämä menetelmät ovat käytössä puheen tukena tai korvaavat sen kokonaan. Ne auttavat myös ymmärtämään puhetta paremmin. AAC-menetelmät jaetaan avusteisiin ja ei-avusteisiin kommunikointimenetelmiin.

Avusteisella kommunikaatiolla tarkoitetaan sellaisia kommunikoinnin muotoja, joissa puheen tukena käytetään fyysisiä asioita, kuten kuvia tai esineitä. Ei-avusteisessa kommunikaatiossa puheen tukena olevat ilmaisut tuotetaan itse, esimerkiksi ilmeet, eleet tai viittomakommunikaatio. (Huuhtanen, 2012, s. 15.)

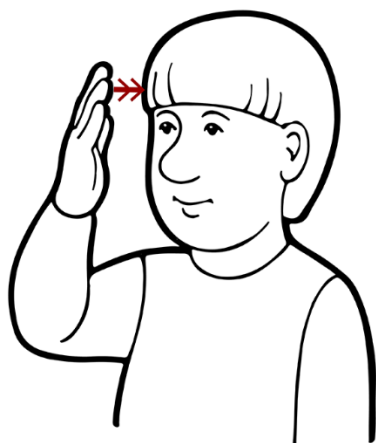
Puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä käyttävät puhevammaiset henkilöt. Puhevammaisella henkilöllä tarkoitetaan ihmistä, jolla voi olla vaikeuksia puheen tuottamisessa, ymmärtämisessä tai molemmissa. Usein tällaisilla henkilöillä on myös lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia. Puhevammaisuutta aiheuttavia vammoja ja sairauksia on useita erilaisia. Yleisimpiä niistä ovat cp-vamma, kehityksellinen kielihäiriö, kehitysvamma, aivoverenkierron häiriöstä johtuva afasia ja autismin kirjon häiriöt. (Karjalainen & Wallenius-Penttilä, 2020, s. 101.) Yksilöllinen kommunikaatiomenetelmä valitaan puhevammaiselle henkilölle asiantuntijoiden, kuten puheterapeuttien avulla. (Kari ym., 2020, s. 191).

Ihmisten välinen vuorovaikutus koostuu puheen lisäksi ilmeistä ja eleistä sekä muusta sanattomasta viestinnästä. AAC-menetelmien käyttäjillä niiden merkitys voi korostua ja joissain tapauksissa ilmeet ja eleet voivat olla jopa ainoa keino ilmaista itseään. (Papunet, i.a.-a.) Luonnolliset ilmeet ja eleet täydentävät ja havainnollistavat puhetta. Tietyt eleet ovat universaaleja, joten melkein jokainen pystyy tulkitsemaan ne oikein sekä käyttämään niitä luontevasti, esimerkiksi hymy tulkitaan usein positiivisena tunnetilana. (Papunet, i.a.-b.)

2.3 Tukiviittomat kommunikaatiossa

Tukiviittomat ovat viittomakielestä otettuja yksittäisiä viittomia, jotka auttavat vastaanottajaa ymmärtämään puhetta. Niiden käyttäjiksi soveltuvat henkilöt, jotka ymmärtävät käsillä tehtyjä liikkeitä ja mahdollisesti pystyvät tekemään niitä myös itse (Papunet, i.a.-c). Tukiviittomien rakenne muodostuu erilaisista osa-alueista. Näitä osa-alueita ovat muun muassa käsimuoto, paikka ja liike. (Bonvillian ym., 2020, s. 63.) Esimerkiksi viittomassa ”tietää” käsimuoto on niin sanottu kämmenkäsimuoto, jolloin käsi on auki ja sormet ovat suorassa ja kiinni toisissaan (Kuva 1). ”Tietää”-viittoma tehdään viittovan käden puolella ohimon kohdalle. ”Tietää”-

viittomassa taputetaan kaksi kertaa ohimolle. Näiden osa-alueiden lisäksi viittoman rakenteeseen kuuluvat kämmenen ja sormien suunta eli orientaatio sekä ei-manuaaliset piirteet kuten ilmeet ja suun liikkeet eli huulio. (Kotimaisten kielten keskus, i.a.) ”Tietää”-viittomassa orientaatio on kämmen itseä kohti. Huuliossa sanotaan samanaikaisesti tietää, kun viittoma viitotaan. ”Tietää”-viittoma viitotaan siis yhdellä kädellä. Viittova käsi määräytyy sen mukaan, onko viittoja oikea- vai vasenkätinen. Viittoman ymmärrettävyyden kannalta kätisyydellä ei ole väliä. Yksikäätisten viittomien lisäksi on olemassa viittomia, jotka tehdään kahdella kädellä. Useimmissa kahdella kädellä tehtävissä viittomissa vain toinen käsi tuottaa liikettä ja toinen käsi pysyy viittomalle ominaisessa paikassa. Tällöin liikkeessä oleva, aktiivinen käsi, määräytyy myös viittojan kätisyyden mukaan. (Bonvillian ym., 2020, s. 65.)

Kuva 1. Tietää-viittomakuva (Vanninen, i.a.)

Yksittäisiä viittomia viitotaan puheen kanssa samanaikaisesti. Niiden käyttö hidastaa ja selkeyttää puhetta, mikä taas auttaa vastaanottajaa ymmärtämään viestin paremmin. Puheen lisäksi tukiviittomien käytön yhteydessä käytetään runsaasti ilmeitä ja eleitä, jotka korostavat eri tunnetiloja. Tukiviittomien käyttö on monikanavaista, sillä viesti vastaanotetaan sekä auditiivisesti että visuaalisesti. (Kari ym., 2020, s. 194). Tärkeintä tukiviittomien käytössä on se, että lauseesta valitaan niin sanotut ydinsanat, joiden merkitystä halutaan korostaa. Puhevammaisten henkilöiden lisäksi tukiviittomia voi käyttää esimerkiksi pienille lapsille

edistämään puheen kehitystä. Useimmiten täysin kehittynyt puhe syrjäyttää tukiviittomat kommunikaatiomenetelmänä. Joissain tapauksissa tukiviittomat kuitenkin jäävät puhetta tukevaksi menetelmäksi. (Huuhtanen, 2012, s. 27–28.)

Tukiviittomien käyttö on puhumista helpompaa, joten yritykset kommunikointiin muiden kanssa lisääntyvät niiden oppimisen myötä. Tukiviittomista on huomattu olevan apua erityisesti kehitysvammaisten ja kehityksellisen kielihäiriön omaavien henkilöiden kommunikaatiossa. (Malm, ym., 2004, s.131.) Usein luullaan, että tukiviittomien käyttö hidastaa puheen kehitystä, vaikkakin vaikutus on juuri päinvastainen. Tukiviittomien käyttö perustuu näköhavaintoihin, joiden ymmärtäminen on kuulohavaintoja helpompaa. Viittomien käyttö voi jopa ikään kuin laukaista puheen kehityksen käyntiin. Toisin kuin puhe, viittomien oppiminen on monikanavaista. Siinä yhdistyy samanaikaisesti näkeminen, kosketus, liike ja lihas-tunto. (Papunet, i.a.-d.)

3 LÄHTÖKOHDAT JA MONIAMMATILLISUUS OPINNÄYTETYÖSSÄMME

Lähtökohtana opinnäytetyöllemme oli toisen tekijän omakohtainen kokemus kehitysvammaisten asumisyksikössä työskentelystä. Noin viiden vuoden työkokemus alalta toi esille tarpeen kohdennetusta tukiviittomasanastosta kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille. Meillä oli siis alun perin olettamus siitä, että kohdennetulle tukiviittomasanastolle olisi työelämässä tarvetta. Tämä oletta-mus ei kuitenkaan riittänyt, vaan meidän täytyi todentaa tämä väite kyselyllä.

Aluksi lähdimme pohtimaan, mikä olisi sopiva alusta kohdennetun tukiviittomasanaston julkaisemiselle. Lisäksi mietimme, millä taholla olisi eniten kokemusta opinnäytetöiden ohjaamisesta ja mahdollisimman moniammatillinen työryhmä valmiudessa auttamaan meitä sanaston luomisessa. Moniammatillisuus tarkoittaa sitä, että yhteistyötä tekevällä ryhmällä ihmisiä on erilaiset koulutustaustat ja

tämän myötä myös erilaiset vahvuudet sekä heikkoudet. Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on vastuun jakaminen ja eri osapuolten roolien selkeyttäminen. (Alahuhta ym., 2018.)

3.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kohdennettu tukiviittomasanasto kehitysvammaisten asumisyksiköiden tarpeisiin modifioituna. Omakohtaisen kokemuksen lisäksi aiheen valintaan vaikutti myös se, ettei juuri tälle kohderyhmälle ole luotu tukiviittomasanastoa. Osana tiedonhankintaa selvitimme, löytyykö aiheesta aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä. Tukiviittomiin ja viittomakommunikaatioon liittyviä opinnäytetöitä on tehty paljon, mutta ne kohdistuvat usein varhaiskasvatukseen, esimerkiksi Häkkinen ja Järvinen ovat tehneet opinnäytetyön *Tukiviittomat varhaiskasvatuksessa: tukiviittomaopas Lähteen päiväkodille*. Tämän oppaan tarkoituksena on edistää tukiviittomien käyttöä erityisesti päiväkodin arjessa. (Häkkinen & Järvinen, 2022.)

Täysin samanlaista opinnäytetyötä ei ole tehty, ja sen takia lähtökohdat sanaston luomiselle olivat suotuisat. Luomamme tukiviittomasanasto tarjoaa kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille mahdollisuuden kehittää omia kommunikaatiotaitojaan tukiviittomia käyttäen. Vakituinen henkilökunta voi hyödyntää materiaalia tukiviittomien oppimiseen ja kertaamiseen. Sitä voi myös käyttää osana uusien työntekijöiden perehdytystä. Näin ollen kaikkien asumisyksiköiden työntekijöiden on helpompi kommunikoida asukkaiden kanssa tukiviittomia puheen tukena käyttäen. Työntekijöiden tukiviittomaosaaminen tukee asukkaiden itsenäistä toimijuutta ja vahvistaa heidän oikeuttaan vuorovaikutukseen omalla kommunikaatiomenetelmällään. Kun asukkaan kyky vastaanottaa ja tuottaa tukiviittomia omassa lähiympäristössä vahvistuu, niiden käyttäminen myös asumisyksikön ulkopuolella helpottuu, esimerkiksi tulkkauspalveluiden käyttö olisi sujuvampaa.

3.2 Kehitysvammaliitto ja Papunet

Alun pohdinnan jälkeen päädyimme ottamaan yhteyttä Kehitysvammaliiton työntekijään. Koimme, että Kehitysvammaliitto olisi juuri sopiva taho toimimaan työelämäohjaajanamme osana tätä opinnäytetyöprosessia. Myös moniammatillisuuden näkökulmasta Kehitysvammaliitto on loistava työelämäohjaaja. Kehitysvammaliitto kiinnostui ideastamme kohdennetusta tukiviittomasanastosta, joka julkaistaisiin Papunet-verkkosivustolla. Papunet on yleisesti alalla tunnettu ja arvostettu verkkosivusto. Papunet on meille jo entuudestaan tuttu verkkosivusto, koska olemme hyödyntäneet sieltä monia erilaisia materiaaleja sekä teoriaa opintojemme aikana. Olemme päässeet keskustelemaan projektin eri vaiheissa useiden ammattilaisten kanssa, ja sitä kautta kartuttaneet omaa ammatillista osaamistamme. Opinnäytetyötämme ohjasi Kehitysvammaliitolta työryhmä, johon kuuluivat Papunetin suunnittelija, Papunetin graafinen suunnittelija sekä Tikoteekin AAC-asiantuntijana toimiva puhevammaisten tulkki.

Kehitysvammaliitto on vuonna 1952 perustettu järjestö. Sen perustivat Suomen Kirkon Sisälähetysseura, Orpojen Ystävät, Helsingin Diakonissalaitos, Seinäjoen Piirisairaala, Nuorten Ystävät sekä Helsingin kaupunki. Heidän verkkosivuillaan mainitaan: "Kehitysvammaliitto edistää kehitysvammaisten ja muiden erityistä tukea oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tarvitsevien ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa." Kehitysvammaliiton toiminta pohjautuu tutkittuun ja kokemukselliseen tietoon ja kumppanuuteen. Kehitysvammaliiton arvot perustuvat ihmisarvoon, luottamukseen, iloon, rohkeuteen ja läheisyyteen. Kehitysvammaliitolla on monia erilaisia tavoitteita, muun muassa mahdollistaa kaikille oikeus elinikäiseen oppimiseen sekä yhteiskunta, jossa ihmisille saatavilla oleva tieto sekä palvelut ovat saavutettavuuden lisäksi ymmärrettäviä. (Kehitysvammaliitto, i.a.-a.)

Papunet on verkkosivusto, jonka toiminnan tavoitteena on edistää ja tukea puhevammaisten ihmisten oikeuksia ilmaista itseään, tulla kuulluksi ja osallistua yhteiskuntaan. Verkkosivuilta löytyy paljon ilmaista materiaalia ja tietoa puhevammaisuuteen liittyen. Niitä voivat hyödyntää puhevammaiset ihmiset, heidän lähei-

sensä sekä alan ammattilaiset. Papunetin toiminta on alkanut vuonna 2001 Kehitysvammaliiton Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin projektina, mutta pysyvä toiminta alkoi vuonna 2004. Papunetin sisältöä kehitetään yhteistyössä alan asiantuntijoiden sekä verkkosivuston käyttäjien kanssa (Papunet, i.a.-e.) Tämän lisäksi Papunetillä on Paputuubi-niminen Youtube-kanava, jossa on videoita liittyen esimerkiksi puhevammaisuuteen sekä selkokielisiä videoita erilaisista aiheista.

Papunettiin on julkaistu useita kehittämispainotteisten opinnäytetöiden tuotteita ja sivustolle otetaan mielellään uusia, alaa kehittäviä projekteja osaksi toimintaa. Verkkosivuilta löytyy jo valmiiksi tukiviittomasanasto, jonka aiheena ovat työsanat työympäristössä (Papunet, i.a.-f). Kyseinen sanasto on tehty videomuotoon, joten päädyimme samaan ratkaisuun oman sanastomme suhteen. Sanaston luomisessa otimme huomioon jo olemassa olevan työsanaston tyylilliset seikat, jotta materiaalit olisivat yhtenäisiä ja linjassa Papunet-sivuston kanssa. Teimme osana opinnäytetyötä sopimuksen Kehitysvammaliiton kanssa liittyen muun muassa tekijänoikeuksiin. Sopimuksen mukaan Papunetillä on käyttöoikeudet opinnäytetyön tuoteosaan eli sanaston videoihin. Tuoteosaa saa levittää maksutta, mutta sen kaupallinen hyödyntäminen edellyttää uuden sopimuksen laatimista.

4 TOIMINTA JA KOMMUNIKAATIO KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISYKSİKÖISSÄ

Täysi-ikäisistä kehitysvammaisista suomalaisista noin 12 000 henkilöä asuu kehitysvammaisille suunnatuissa asumisenpalveluissa (Kehitysvammaliitto, i.a.-b). Asumisyksiköstä ja niiden työntekijöistä koostuu silloin lähiympäristö näille kehitysvammaisille henkilöille. Lähi-ihmisillä tarkoitetaan niitä ihmisiä, joiden kanssa vammaisen henkilö toimii arjessaan (Tikoteekkiverkosto, i.a).

Jotkut kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä ulkopuolista tukea. Heillä voi olla käytössään puhevammaisten tulkki erilaisissa kommunikaatiotilanteissa. Puhevammaisten tulkki tukee asiakkaan oikeuksia kommunikoida muiden kanssa heidän omalla kommunikaatiomenetelmällään.

4.1 Asumisyksiköiden moniammatillisuus ja kielellinen saavutettavuus

Lähtökohtana opinnäytetyölle oli tarve luoda kehitysvammaisten asumisyksiköiden arjen tilanteisiin tukiviittomasanasto. Sanasto on tarkoitettu asumisyksiköiden työntekijöille. Työntekijät muodostavat työpaikallaan moniammatillisen työryhmän. Työryhmään voi kuulua esimerkiksi lähihoitajia, sairaanhoitajia, sosionomeja tai nuoriso- ja yhteisöohjaajia. Asumisyksiköiden työntekijöiden lisäksi moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvat monien eri alojen ammattilaiset, esimerkiksi kommunikaatio-opettajat. Heidän työtehtäviinsä kuuluvat erilaisten kommunikaatiomenetelmien opettaminen ja niiden käyttämisen ohjeistus asukkaille sekä heidän lähi-ihmisilleen. Omaisten lisäksi lähi-ihmisiin voivat kuulua esimerkiksi asumisyksikön työntekijät. Tätä kohdennettua tukiviittomasanastoa kommunikaatio-opettajat voisivat käyttää osana työntekijöiden opetusta.

Asumisyksiköiden moniammatillisuus vaihtelee asukkaiden tuen tarpeen mukaan. Joissain yksiköissä korostuu esimerkiksi hoidollinen osaaminen ja kommunikaatiomenetelmien käyttö, kun taas toisissa asukaskunta voi olla suullisesti ohjattavaa. Yksiköiden ohjaajat ohjaavat asukkaita yksilöllisesti tuen tarpeen mukaan muun muassa päivittäisissä toiminnoissa, kotitöissä ja harrastuksissa. Lisäksi he auttavat kodin ulkopuolella tapahtuvissa asioissa, kuten kaupassa käynnissä. (Kari ym., 2020, s. 13.)

Ohjaajien päämääränä on asiakaslähtöinen työote, johon kuuluu vammaisen asukkaan näkökulmaan asettuminen, asukkaan kunnioittaminen sekä yhteisen kommunikaatiotavan löytäminen (Kari ym., 2020, s. 185). Asiakaslähtöisyys työssä toteutuu parhaiten silloin, kun asiakas pääsee itse vaikuttamaan omiin asioihinsa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020). Jotta asiakas pääsee itse

vaikuttamaan omiin asioihinsa, on asiakkaalle taattava kielellinen saavutettavuus hoidossa ja ohjauksessa. Oikeusministeriö selvityksessään *Yhdenvertaisuuden toteutumisesta sosiaali- ja terveystalveluiden valinnanvapauskoikeilussa* määrittelee kielellistä saavutettavuutta seuraavasti: ”Kielellisiä oikeuksia laajempi käsite on kielellinen saavutettavuus, joka tarkoittaa tässä selvityksessä sitä, että potilas tai asiakas on tietoinen palveluista ja sitä, että henkilö saa palvelua, tulee ymmärretyksi, ymmärtää hoitoa koskevat ohjeet ja kykenee siten ottamaan itse vastuuta hoidostaan.” (Jauhola ym., 2018, s. 19.)

Yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista artiklassa 19 mainitaan, että jokaisella vammaisella henkilöllä on oikeus elää yhdenvertaisesti yhteisössä muiden kanssa. Jokaisella on muun muassa oikeus samanlaisiin valinnanmahdollisuuksiin. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2006, 19. §.) Lisäksi vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta elää ja toimia muiden kanssa pyrkii edistämään Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Tässä laissa tarkoituksena on myös minimoida vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. (L 380/1987 1. luku 1. §.) Asiakaslähtöisyys työssä ei siis ole pelkkä hyvä tapa toimia, vaan se saa pohjaa muun muassa yleissopimuksesta sekä vammaispalvelulaista. Nykyinen vammaispalvelulaki tarjoaa vammaiselle henkilölle palveluita diagnoosin ja vamman laadun mukaisesti. Lain perusteella myönnettäviä palveluita ei ole tarjottu vammaisten henkilöiden yksilöllisiä tarpeita huomioiden. Tähän on kaivattu muutosta, joten lakia lähdettiin uudistamaan. (Sosiaali- ja terveystalvelministeriö, i.a.) Uusi laki hyväksyttiin eduskunnassa 1.3.2023 ja se astuu voimaan 1.10.2023 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023).

Lähihoitajat muodostavat yhden suurimmista ammattiryhmistä, jotka työskentelevät kehitysvammaisten asumisyksikössä. Meitä kiinnosti tietää, kuinka tukiviitot ja muut AAC-menetelmät huomioidaan sosiaali- ja terveystalvelalan perustutkinnon opetussuunnitelmassa, ja kuinka se toteutuu käytännössä. Olimme sähköpostitse yhteydessä hoitotyön lehtori Maarit livariin, joka työskentelee Lapin koulutuskeskus Redussa. Viestissä kerroimme pääpiirteittäin itsestämme ja opinnäytetyömme aiheesta. Pyysimme häntä kertomaan tarkemmin, kuinka Redussa tu-

kiviittomat ovat sisällytetty opetussuunnitelmaan. livari lähetti meille nopeasti kattavan vastauksen aiheesta. Hän kertoi, että vuorovaikutus näkökulmana huomioidaan lähes jokaisessa tutkinnon osassa, mutta suoranaisesti tukiviittomia sanana siellä ei mainita. (Maarit livari, hoitotyön lehtori, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2022.) Vammaistyön osaamisalan opetussuunnitelman kohdassa *Ammatillinen vuorovaikutus* tyydyttävän arvosanan saamiseksi vaaditaan opiskelijalta ammatillisia vuorovaikutustaitoja asiakkaan ja tämän läheisten kanssa. Opiskelijan tulee havaita asiakkaan vuorovaikutusaloitteita sekä vastata niihin. Lisäksi opiskelijan täytyy havainnoida asiakkaan ele- ja olemuskieltä kohtaamistilanteissa. (ePerusteet, i.a.)

livari kertoi, että Redulla tukiviittomien opetus on vähäistä. Opetukseen sisältyy ainoastaan perusasioita. Ajatuksena onkin, että työelämään siirryttyä opiskelijoilla olisi valmiudet etsiä viittomia tarvittaessa työn ohella. Heitä ohjataan hakemaan tietoa ja viittomia luotettavilta sivustoilta, kuten Papunetistä ja Suviviittomista. livari kertoi itse opettavansa vammaistyön osaamisalalla. Siellä tukiviittomaopetusta on hieman enemmän kuin muilla suuntautumisalalla. Hän kertoi, että tukiviittomaopetuksen määrä on vähentynyt, sillä opinnot ovat muuttuneet enemmän työelämälähtöisiksi. Se tarkoittaa sitä, että osa osaamisesta hankitaan nykyään työpaikoilta. (Maarit livari, hoitotyön lehtori, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2022.)

Tukiviittomien opetus sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa on siis pääsääntöisesti vähäistä, riippuen koulutussuuntauksesta, jonne opiskelija suuntautuu. Työelämälähtöisyys koulutuksessa on lisääntynyt, jotta siirtymävaihe opiskelijasta sosiaali- ja terveystieteiden työntekijäksi olisi luontevampaa. Lisäksi työelämälähtöisyys kehittää opiskelijan kykyä reagoida työelämässä tapahtuviin muutoksiin. (Tehy, 2019.) Toisaalta opiskelijalle jää itselleen suurempi vastuu kehittää työelämässä tarvittavia taitoja, kuten tukiviittomien käyttöä. Vasta valmistuneella sosiaali- ja terveystieteiden työntekijällä on hyvät valmiudet työskennellä osana moniammatillista työyhteisöä. Opintojen aikana kertyneet hyvät työelämätaidot ohjaavat tuoretta alansa ammattilaista asiakaslähtöiseen työskenteleeseen.

4.2 Puhevammaisten tulkkauspalvelu

Suomessa laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta takaa puhevammaiselle henkilölle oikeuden Kansaneläkelaitoksen, eli Kelan, järjestämään maksuttomaan tulkkauspalveluun. Finlexin sivuilla kerrotaan, että ”Tämän lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä.” (L 133/2010 1. luku 1. §.) Puhevammaisten tulkkaus tarkoittaa viestin välittämistä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä käyttäen. Puheen tulkkauksen lisäksi siihen kuuluu pienimuotoinen kirjallisten dokumenttien kääntäminen. Tulkkauspalveluja voi käyttää elämän erilaisissa tilanteissa ja tapahtumissa. Puhevammaisen henkilö voi tilata tulkin mihin vain tilanteisiin, jossa on mukana kolmas osapuoli, jonka kanssa asiakas on vuorovaikutuksessa. (Kela, i.a. -a.)

Tulkkauspalvelun perimmäinen tarkoitus on se, että puhevammaisen henkilö tulee ymmärretyksi ja ymmärtää muita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Jotta tulkkauspalvelu myönnettäisiin, asiakkaalla on oltava jokin toimiva kommunikaatiomenetelmä sekä kyky ilmaista itseään ja omaa tahtoaan. Tulkkauspalvelun käytölle ei ole määritelty ala- tai yläikärajaa. (Kehitysvammaliitto, i.a.-c.) Toimivan kommunikaatiomenetelmän lisäksi henkilöllä tulee olla kuulo-, kuulonäkö- tai puhevamma, ja hänen kotikuntansa tulee sijaita Suomessa. Näiden ehtojen täyttyessä kuulo- ja/tai puhevammaisille henkilöille myönnetään yhdelle kalenterivuodelle vähintään 180 tuntia tulkkausta ja kuulonäkövammaisille vähintään 360 tuntia. Tulkkaustunteja on myös mahdollista hakea lisää, jos ne loppuvat kesken. Syyt lisätuntien tarpeeseen sekä lisätuntien määrä tulee sisällyttää hakemukseen. (Kela, i.a.-b.) Tulkkauspalvelulaki ei ole ainoa laki, jonka pohjalta henkilö on oikeutettu tulkkauspalveluun. Esimerkiksi perusopetuslain mukaan perusopetukseen osallistuva vammaisen henkilö on oikeutettu maksuttomaan tulkkaukseen. Tässä tapauksessa vastuu tulkkauksen järjestämisestä siirtyy Kelan vastuulta kunnan vastuulle (L 628/1998 31. §.)

Oikeutta tulkkauspalveluun haetaan Kelalta kirjallisesti. Hakemuksen voi tehdä tulkkauspalvelua hakeva henkilö itse, hänen edunvalvojansa tai muu läheinen

henkilö, joka on hoitanut hänen asioitaan myös aikaisemmin. Hakemukseen tarvitsee asiantuntijan lausunnon kyseisen hakijan vamman laadusta, tulkkauspalvelun tarpeesta sekä muut mahdolliset selvitykset, joita Kela vaatii tarvittaessa. Joissain tapauksissa tulkkauspalvelupäätös pitää uudelleenarvioida, esimerkiksi jos kyseinen palvelua käyttävä henkilö ei enää tarvitse tulkkausta tai hänen kotikuntansa ei enää sijaitse Suomessa. Näissä tapauksissa tulkkauspalvelu lakkautetaan kyseiseltä henkilöltä. (L 133/2010.) Hakemukseen tulee myös lisäksi liittää täytetty asiakasprofiililomake, jonka tarkoituksena on kartoittaa asiakkaan kommunikaatiota ja siinä käytettäviä menetelmiä sekä sitä, millaiselle tulkkaukselle hänellä on tarvetta. Jos tulkkauspalvelua hakenut henkilö saa myönteisen päätöksen Kelan Vammaisten tulkkauspalvelukeskukselta, tarjotaan hänelle mahdollisuutta perehdytykseen. Sen tarkoituksena on perehdyttää asiakas tulkkauspalveluun, eli selittää tulkkauspalvelun tarkoitus sekä se, mitä tulkit tekevät ja mitä he eivät tee. Tulkin tehtävä ei ole toimia avustajana eikä hoitaa asiakkaan asioita. Hänen tulee toimia vain viestinvälittäjänä ja kommunikaation mahdollistajana. (Papunet, i.a.-g).

Tulkkina puhevammaiselle henkilölle voi toimia koulutettu puhevammaisten tulkki. Tulkki on henkilö, joka on perehtynyt käytettävään kommunikaatiomenetelmään ja tulkkaa asiakasta vuorovaikutustilanteissa sekä edistää asiakkaan ymmärrystä ympärillä tapahtuvista asioista. (Kehitysvammaliitto, i.a.) Tulkin tehtävänä on myös varmistaa, että asiakas ymmärtää keskustelukumppania esimerkiksi selkokielistämällä lähdettä tai vaikka käyttämällä tukiviittomia puheen rinnalla (Papunet, i.a.-h). Tulkkauspalvelua käyttävillä henkilöillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, kuka heitä tulkkaa ja millaisissa tilanteissa. Tulkkauspalvelun asiakkaat voivat tehdä itselleen henkilökohtaiset tulkkilistat, jonne he voivat lisätä ja poistaa tulkkeja. Myös tulkeilla on oikeus poistaa itsensä asiakkaiden listoilta halutessaan. Tulkkilistaan voi määritellä tietyt tulkkaustilanteet, joihin asiakas haluaa ensisijaisesti jonkun tietyn tulkin. (Kela, i.a.-b.)

5 KYSELYN TOTEUTTAMINEN

Kehittämispainotteisessa opinnäytetyössä keskeistä on työelämälähtöisyys (Helminen, J. 2020). Koulutuksessa työelämälähtöisyys tarkoittaa työelämän ja opintojen yhteistyötä, jossa opiskelijat kehittävät osaamistaan erilaisten työelämäprojektien kautta. Työelämälähtöisyys antaa opiskelijalle valmiudet moniammatilliseen verkostotyöskentelyyn. (Tehy, 2019.)

Kehittämistyömme mukailee palvelumuotoilun perusteita. Palvelumuotoilun tavoitteena on tässä tapauksessa kehittää asumisyksiköiden työntekijöiden osaamista asiakaslähtöisemmäksi. Aluksi meidän tehtävämme oli kartoittaa tämänhetkinen tilanne asumisyksiköiden työntekijöiden tukiviittomaosaamisesta, jonka jälkeen pystyimme tarjoamaan työntekijöille toimivan tavan kehittää omaa osaamistaan. (Palvelumuotoilupalo, i.a.) Meidän tarjoamamme tapa oli kohdennettu tukiviittomasanasto.

5.1 Kyselyn laatimisen teoria

Osana opinnäytetyötä teimme kyselyn, jonka pohjalta laadimme kohdennetun tukiviittomasanaston. Kysely on menetelmä, jossa vastaajat saavat vastata lomakkeen kysymyksiin hyödyntäen omaa kokemusta aiheeseen liittyen. Kysely on mahdollista toteuttaa esimerkiksi sähköisellä Webropol-palvelulla. Sähköisen kyselyn avulla tulosten analysointi ja ilmiöön tutustuminen on vaivattomampaa. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 62.) Sähköinen kysely mahdollistaa muun muassa sen, että kyselykutsut voi lähettää esimerkiksi sähköpostilla tai kuten meidän tapauksessamme, julkaisemalla kyselylinkin sosiaalisessa mediassa. Näin ollen suuremman vastaajajoukon löytäminen nopeammalla aikataululla helpottuu. Myös itse kyselyn luominen on sähköisesti hyvin helppoa, sillä esimerkiksi Webropol-työkalulla on mahdollista käyttää valmiita ulkoasupohjia, joten tekijän tarvitsee vain lisätä sinne omat kysymykset. Webropol-työkalu mahdollistaa myös sujuvan kyselyn tulosten raportoinnin. Se kerää vastaukset automaattisesti

yhdelle sivulle, ja näin ollen tekee vastausten havainnoimisesta helpompaa. (Webropol, i.a.) Myös vastaaminen sähköiseen kyselyyn on vaivattomampaa, sillä siihen vastaaminen ei ole paikkasidonnaista. Tällöin mahdollinen vastaaja voi vastata kysymyksiin kotisohvalta tai vaikka linja-autosta. Sähköinen kysely ei myöskään vaadi vastaajalta rahallista panostusta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 62.)

Kyselyyn voi sisällyttää sekä avoimia, suljettuja että monivalintakysymyksiä. Sekä avoimissa että monivalintakysymyksissä on hyviä ja huonoja puolia. Monivalintakysymysten valmiit vastausvaihtoehdot antavat selkeitä vastauksia analysointia varten, mutta avoimien kysymysten avulla voi saada syvällisempiä vastauksia, jotka auttavat ymmärtämään ilmiötä laajemmin. Suljettuihin kysymyksiin tulee antaa yhtenä vaihtoehtona jokin neutraali vastausvaihtoehto. On tärkeää tarkastella kysymysten asettelua, koska liian vaikeasti muotoillut kysymykset voivat houkutella vastaajia valitsemaan neutraalin vastausvaihtoehdon. Tällöin kysymys ei enää auta ymmärtämään kyseessä olevaa ilmiötä. (Vehkalahti, 2014, s. 24–25.) Neutraaleja vastausvaihtoehtoja on monia erilaisia. Esimerkiksi ”En osaa sanoa” on vastausvaihtoehtona liian monitulkintainen eikä se palvele enää kyselyn tarkoitusta. (Vehkalahti, 2014, s. 36.) Tavoitteenamme oli luoda selkeä kysely, jonka kysymykset ovat yksiselitteisiä. Kysymykset eivät saaneet olla johdattelevia, jotta saisimme mahdollisimman realistisen kuvan tarpeesta tukiviittomasastolle.

Kyselyssä käsiteltävää ilmiötä tulee tarkastella mahdollisimman moniulotteisesti, jotta vastausten analysointi antaa parhaimmat mahdollisuudet sanaston luomiselle. (Vehkalahti, 2014, s.18.) Kyselyä laatiessa on erityisen tärkeää ottaa huomioon kyselyn validiteetti sekä reliabiliteetti. Validiteetti tarkoittaa sitä, että selvitetään, mittasiko kysely sitä ilmiötä, jota oli tarkoitus alun perin mitata. Reliabiliteetti tarkoittaa, että tarkastellaan sitä, kuinka tarkkaan kyseessä olevaa ilmiötä mitattiin. (Vehkalahti, 2014, s. 41.)

Kyselyä laatiessa tulee tarkastella kysymyksiä kohderyhmän näkökulmasta sekä pohtia kysymysten muotoilua ja asettelua, jotta kysely ja sen tavoite olisivat yhtenäisessä linjassa. Jotta vastaajia saataisiin mahdollisimman paljon, on kysymysten oltava helppolukuisia ja ymmärrettäviä. Myös kyselyn selkeä ulkoasu ja kohtuullinen pituus vaikuttavat kyselyn houkuttelevuuteen. Kyselyn harkittu suunnittelu on siis tärkeää onnistuneen tiedonkeruun ja tulosten analysoinnin kannalta. (Luoto, 2009.)

5.2 Kyselyn eettinen näkökulma

Laadullinen tutkimus ja etiikka kulkevat käsi kädessä ja ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Tutkimuksesta saadut tulokset vaikuttavat tuleviin eettisiin valintoihin, mutta eettiset kannat vaikuttavat samalla tieteellisiin ratkaisuihin. Tieteen etiikka pohtii esimerkiksi sitä, millaisia keinoja tutkijat voivat käyttää. Hyvän tutkimuksen kriteerinä on muun muassa tutkimuksen eettinen kestävyys, joka korostuu raportissa esitellyissä lähteissä. Eettisyys siis koskettaa myös tutkimuksen laatua. Tutkimus ei voi olla laadukas, jos suunnitelmaa ei ole tehty kunnolla tai raportointi on tehty huolimattomasti. Eettisesti kestävään ja laadukkaaseen tutkimukseen tulee sitoutua koko prosessin ajaksi. Kyselyä laatiessa tulee noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä, jotka tarkoittavat muun muassa sitä, että aiheesta aiempiin nousseisiin tuloksiin viitataan oikealla tavalla, omat tulokset kirjataan oikein ja prosessin aikana käytetään eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä. Näiden käytäntöjen noudattaminen edistää oman kyselyn uskottavuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 147–151.)

Kyselyn laatijoiden tulee ottaa huomioon monia eri asioita prosessin aikana. Heidän tulee kertoa osallistujille tutkimuksen tavoitteista, siinä käytettävistä menetelmistä sekä ilmoittaa mahdollisista riskeistä. Kyselyn eettinen perusta pohjautuu ihmisoikeuksiin. Osallistumisen tulee olla aina vapaaehtoista ja osallistujille pitää tehdä selväksi se, että he voivat kieltäytyä osallistumasta missä tahansa kohtaa. Osallistujilla on myös oikeus kieltää käyttämästä itseään koskevaa aineistoa. Nämä oikeudet tulee kertoa mahdollisille osallistujille ennen kuin he an-

tavat suostumuksen tutkimukseen. Kyselyn aikana osallistujien hyvinvoinnin kuuluu olla etusijalla. Koko prosessin aikana tietojenkäsittelyn tulee olla luottamuksellista ja osallistujien anonymiteetista tulee pitää huolta. Jotta kysely on eettisesti kestävä, on kyselyn laatijoiden pidettävä kiinni lupauksistaan ja sopimuksistaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 155–157.)

5.3 Kyselyn sisällön laatiminen

Halusimme pitää kyselyn mahdollisimman tiiviinä, joten päädyimme viiteen kysymykseen. Tavoitteenamme oli luoda selkeä kysely, jonka kysymykset ovat yksiselitteisiä. Kysymykset eivät saaneet olla johdattelevia, jotta saisimme mahdollisimman realistisen kuvan tarpeesta tukiviittomasanastolle. Kyselymme kannalta vastaajien henkilötiedot eivät olleet olennaisia, joten kyselyyn vastattiin täysin anonymisti. Webropol-työkalussa on mahdollisuus valita asetuksista kohta anonymiteetti, jonka jälkeen aukeaa sivu, josta voi valita kohdan ”Kerää kyselyn vastaukset anonymisti”. Sen jälkeen tekijän tulee valita kahdesta vaihtoehdosta mieluisampi: ”Piilota vastaajien sähköpostiosoitteet kyselystä ja salli nähdä yksittäiset anonymit vastaukset (vastaajien vastaukset näkyvät omilla riveillään vietyäsi ne esim. Excel-tiedostoon)” ja ”Piilota vastaajien sähköpostiosoitteet ja salli nähdä ainoastaan yhteenveto kaikista vastauksista (ei mahdollista esim. viedä vastauksia riveittäin Excel, CSV, SPSS-muotoihin)”. Valitsimme kyselymme ensimmäisen vaihtoehdon, jotta näimme yksittäiset avoimet vastaukset paremmin.

Aloitimme kyselyn tekemisen kirjoittamalla sille saatekirjeen. Sen jälkeen lähdimme pohtimaan varsinaisia kysymyksiä. Saatekirjeessä tulee kertoa mistä opinnäytetyössä ja kyselyssä on kyse sekä mainita ne tahot, jotka sitä toteuttavat. Saatekirjeen alussa esittelimme itsemme ja kerroimme, että teemme opinnäytetyönä tukiviittomasanaston yhteistyössä Papunetin kanssa. Lisäksi mainitsimme, että opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöiden tukiviittomaosaamista.

Päätimme rajata kyselyn perusjoukoksi kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijät. Perusjoukolla tarkoitetaan sitä ihmisryhmää, joiden vastaukset ovat

merkityksellisiä tulosten kannalta. Kyselyyn vastanneet henkilöt ovat osa kyselyn otantaa. Otannan perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä, jotka voidaan yleistää perusjoukkoon. (Vehkalahti, 2014, s. 43, s. 47–48.) Saatekirjeessä ilmasimme, että kyselyyn vastaamalla vastaaja antaa luvan omien vastausten hyödyntämiseen opinnäytetyön kirjallisessa osassa. Mainitsimme myös, että vastauksia säilytetään opinnäytetyöprosessin ajan, jonka jälkeen ne tuhoetaan. Sen jälkeen kerroimme, kuinka pitkään kysely on vastattavissa. Lopuksi annoimme omat yhteystietomme mahdollisia kysymyksiä varten. (Liite 1. Saatekirje.)

Hyödynsimme kyselyä laatiessamme *Laadullisen tutkimuksen tutkimuspiraalia*, jossa koko prosessi avataan vaihe vaiheelta. Ensimmäiseksi tulee valita aihe omalle tutkimukselleen. Meidän tapauksessamme halusimme tehdä kyselyn, jossa selvitämme, millaista tukiviittomasanastoa tarvitaan kehitysvammaisten asumisyksiköissä. Aihetta valitessa on hyvä pohtia, onko aihe itselle kiinnostava, soveltuuko se omalle alalle, onko aihe yhteiskunnallisesti merkittävä ja ovatko omat resurssit riittävät. Myös aikarajoitteet sekä aiheesta jo olemassa olevan tiedon määrä vaikuttavat toteuttamiseen. Aiheenvälinnan jälkeen tulee perehtyä siihen liittyvään kirjallisuuteen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 174) Me tutustuimme aikaisemmin tehtyihin opinnäytetöihin, joista useimmat liittyivät varhaiskasvatukseen. Täysin samanlaista opinnäytetyötä emme löytäneet. Seuraavaksi osana prosessia tuli aineiston keruu. Kyselyn avulla on mahdollista saada laaja otanta vastauksia. Kyselyn sulkeuduttua alkaa aineiston analyysi, jossa tarkastelemme saamiamme vastauksia. Aineiston analysoinnin jälkeen tulee raportointivaihe, jossa kerromme tarkasti, miksi halusimme tehdä kyselyn, miten toteutimme sen ja mitä aineiston analysointi meille kertoi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 174.)

Kyselyssä kysyimme ensin millä ammattinimikkeellä vastaajat työskentelevät kehitysvammaisten asumisyksiköissä. Vastausvaihtoehdoiksi annoimme ”lähihoitaja”, ”sairaanhoitaja/terveydenhoitaja”, ”nuoriso- ja yhteisöohjaaja”, ”hoiva-avustaja”, ”sosionomi” sekä kohdan, johon vastaaja pystyi lisäämään oman vastausvaihtoehdonsa sen puuttuessa. Halusimme tietää vastaajien ammattinimikkeen, sillä se voi vaikuttaa siihen, millaisissa tilanteissa tukiviittomia tarvitaan. Toisena kysymyksenä kysyimme, kuinka usein vastaaja kohtaa työssään asukkaan, joka käyttää tukiviittomia. Vastausvaihtoehdoiksi annoimme ”päivittäin”, ”muutaman

kerran viikossa”, ”muutaman kerran kuukaudessa”, ”harvemmin” ja ”en koskaan”. Tämän kysymyksen pohjalta voimme päätellä, kuinka suuressa roolissa tukiviittomien käyttö on vastaajien työssä. (Liite 2. Kysely.)

Kolmantena kysymyksenä kysyimme vastaajan omaa kokemusta siitä, kuinka he kokevat pärjäävänsä tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellaan kommunikatiotilanteissa asukkaiden kanssa. Vastausvaihtoehdoiksi annoimme ”erittäin hyvin”, ”hyvin”, ”kohtalaisesti”, ”huonosti” ja ”erittäin huonosti”. Tämä kysymys osoittaa meille suoranaisesti sen, kuinka suuri tarve kohdennetulla tukiviittomasanastolla on. Neljäntenä kysymyksenä kysyimme, millaisissa tilanteissa vastaajat kokevat tarvitsevänsä kohdennettua tukiviittomasanastoa. Tämä kysymys oli monivalintakysymys. Vastausvaihtoehdoiksi annoimme ”aamu- ja iltatoimissa”, ”siirtymätilanteissa/ tilanteiden ohjauksessa/ tilanteiden ennakoimisessa”, ”ruokailussa”, ”asioimistilanteissa” ja ”ulkoilussa”. Lisäksi annoimme vaihtoehdoiksi kaksi avoimen vastauksen kohta. Ensimmäiseen kohtaan vastaajat pystyivät kirjoittamaan oman vaihtoehtonsa, jota edellä ei mainittu. Toiseen kohtaan vastaajat pystyivät kirjoittamaan lisätietoa tilanteista. Tämän kysymyksen avulla saimme rajattua kohdennetun sanaston juuri tarpeeseen sopivaksi. Viidentenä ja viimeisenä kysymyksenä kysyimme vastaajilta, millaista hyötyä kohdennetusta tukiviittomasanastosta olisi heidän työssään. Tämä oli avoin kysymys, johon ei ollut pakollista vastata. Siinä vastaajat pystyivät kertomaan omin sanoin kohdennetun tukiviittomasanaston hyödyistä heille itselleen. Viidestä kysymyksestä neljä oli pakollisia ja ne oli merkitty tähdellä. Tähden merkitys kerrotaan kyselyn alussa. Lisäksi laitoimme viimeiseksi kohdaksi tilaa palautteelle kyselystä. (Liite 2. Kysely.)

Kysely aukesi 1.12.2022 ja lähetimme sen kahteen Facebook-ryhmään, *HOITAJAT ja Vammaistyön osaajat*. Ryhmissä on yhteensä noin 41 000 henkilöä, jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet hoito- ja terveysalalla. Kysely sulkeutui 15.12.2022 Facebook-ryhmien kautta kyselyyn vastasi yhteensä 16 henkilöä. Halusimme kuitenkin lisää vastauksia, joten lähetimme kyselyn yhteen kehitysvammaisten asumisyksikköön, josta kyselyyn vastasi seitsemän henkilöä. Yhteensä vastaajia oli 23.

6 KYSELYN TULOSTEN ANALYSOINTI

Kyselyn vastauksien analysoinnissa tavoittelimme mahdollisimman objektiivista näkökulmaa, jolloin oma mielipiteemme ei vaikuttanut tulosten purkamiseen. Vaikkakin omakohtaisesta kokemuksesta hoitoalalla on ollut kyselyn tekemisessä hyötyä, on siitä ollut myös hieman haastetta. Vastausten analysoinnissa omat ajatukset ja mielipiteet on pitänyt siirtää syrjään, ja keskittyä muiden mielipiteisiin ja kokemuksiin.

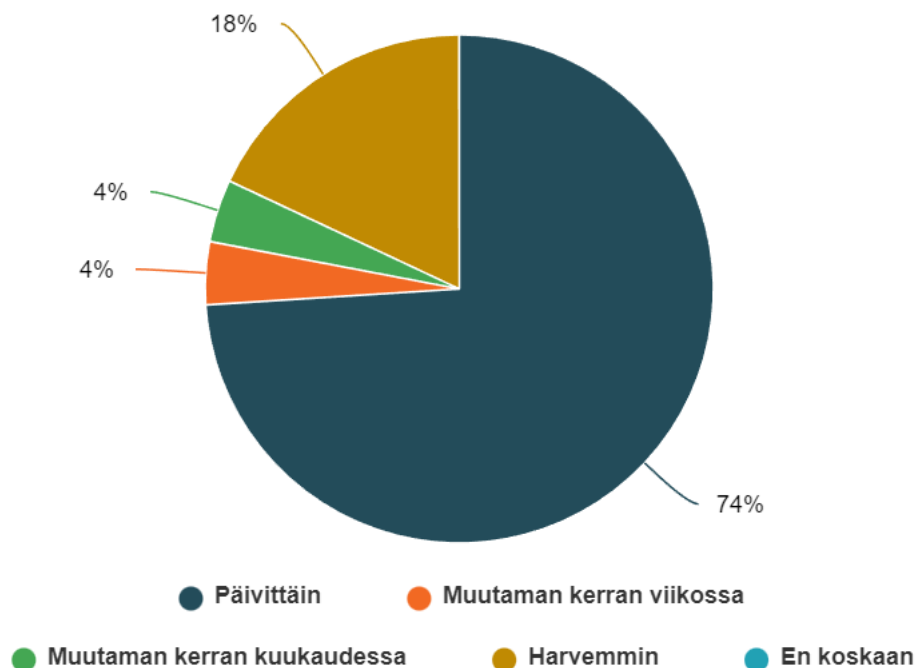
Kyselyyn oli mahdollista vasta aikavälillä 1.-15.12.2022. Vastaajia oli yhteensä 23. Yksittäisten kysymysten valittujen vastausten lukumäärä vaihteli sen mukaan, oliko kysymykseen vastaaminen pakollista, oliko mahdollista vastata useampi vaihtoehto ja oliko kysymykseen mahdollista vastata omin sanoin. Ensimmäiset kolme kysymystä olivat pakollisia suljettuja kysymyksiä, joten vastaajia ja vastauksia niihin saimme 23. Neljäs kysymys oli pakollinen monivalintakysymys, joten siihenkin saimme 23 vastausta mutta valittuja vastauksia oli yhteensä 76. Lisäksi neljänteen kysymykseen saimme yhden avoimen vastauksen kohtaan ”Jos sain muussa, missä?” Viides ja viimeinen kysymys oli avoin kysymys, johon vastaaja sai vastata omin sanoin. Kysymys ei ollut pakollinen ja vastauksia saimme yhteensä 13. Kyselyn jälkeen vastaajalla oli mahdollisuus jättää palautetta kyselyn tekijöille. Palautteen kirjoittaminen oli vapaaehtoista ja sen sai kirjoittaa omin sanoin. Vain 3 vastaajista kirjoitti palautetta.

Kyselyn alussa kartoitimme vastaajia ammattinimikkeiden pohjalta. 65 % vastaajista kertoi olevansa lähihoitajia, 13 % vastaajista oli sairaanhoitajia/terveydenhoitajia ja toiset 13 % olivat nuoriso- ja yhteisöohjaajia. Vastaajista 9 % oli sosio-
nomeja. Tieto vastaajien ammattinimikkeistä ei suoranaisesti vastaa kysymykseen tukiviittomasanaston tarpeesta ja sisällöstä, joten emme sisällytä sitä osaksi analyysin pääteemoja. Kyselyn analysoinnin pääteemoiksi valikoitui tukiviittomasanaston tarpeen havainnollistaminen sekä millaisiin tilanteisiin kohdennettua sanastoa tarvittaisiin. Vastausten analysoinnissa teemoittelun tavoitteena on karsia

kaikki ylimääräinen informaatio pois niin, että jäljelle jää vain tarvittava tieto (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104–107).

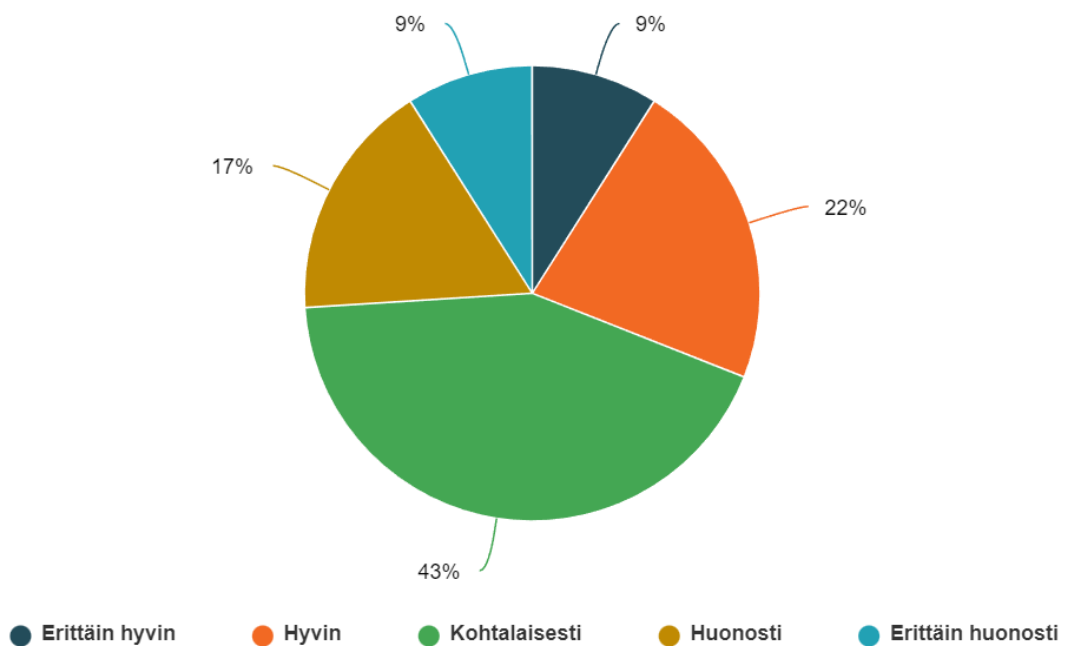
6.1 Tarpeen havainnollistaminen

Yhtenä kyselyn päätavoitteena oli tuoda ilmi, eli havainnollistaa tarve tukiviittomasanastosta. Kyselyn viidestä kysymyksestä kolme auttaa havainnollistamaan tukiviittomasanaston tarpeellisuutta. Kyselyn toisessa kysymyksessä kysytään, kuinka usein vastaaja kohtaa työssään asukkaan, joka käyttää tukiviittomia? 74 % vastaajista oli kertonut kohtaavansa päivittäin tukiviittomia käyttävän asukkaan, kun taas 18 % oli kertonut kohtaavansa harvemmin kuin muutaman kerran kuukaudessa. Alle 5 % vastaajista oli valinnut vaihtoehdot ”muutaman kerran viikossa” sekä ”muutaman kerran kuukaudessa”. Näistä vastauksista voimme siis päätellä, että suurin osa kyselyyn vastanneista hoitoalan ihmisistä tarvitsee tukiviittomia töissään päivittäin. Vaikka osa vastanneista kertookin käyttävänsä tukiviittomia vähemmän kuin päivittäin, silti kukaan ei valinnut vastausvaihtoehtoa ”En koskaan.” (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Kuinka usein kohtaat asukkaan, joka käyttää tukiviittomia?

Kolmannessa kysymyksessä kysyimme vastaajien omaa kokemusta siitä, kuinka hyvin he pärjäävät tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellaan asukkaiden kanssa. 43 % vastaajista vastasi pärjäävänsä kohtalaisesti tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellaan, 22 % hyvin ja 17 % huonosti. Sekä ”erittäin hyvin”, että ”erittäin huonosti” -vastausvaihtoehdot valitsivat 9 % vastaajista. Vastaukset jakoutuivat varsin tasaisesti vaihtoehdo- ”kohtalaisen” ympärille, josta voimmekin päätellä, että suurimmalle osalle vastaajista tukiviittomasanastosta voisi olla hyötyä (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Koetko pärjääväsi tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellasi kommunikaatio-tilanteissa asukkaiden kanssa?

Viidennessä kysymyksessä kysyimme kohdennetun tukiviittomasanaston mahdollisista hyödyistä vastaajien työssä. Kysymys oli avoin, eli vastaaja sai vastata siihen oman mielensä mukaan. Tähän kysymykseen saimme 13 vastausta. Vastaajista kymmenen ilmaisi kohdennetun tukiviittomasanaston mahdollisesti helpottavan asukkaiden kanssa kommunikointia. Lisäksi kaksi vastaajista täydensi, että kun kommunikaatio asukkaan kanssa helpottuisi, se vähentäisi asukkaan turhautumista ja mahdollista haastavaa käyttäytymistä. Yksi vastaajista kertoi, että sanasto auttaisi kaikkia yksikön ohjaajia käyttämään samanlaisia viittomia asukkaiden kanssa. Hän kertoi myös, että tällä hetkellä hänellä on käytössä Viito

-sovellus, mutta kokee sen hieman haasteelliseksi käyttää, sillä kuvista on vaikea ymmärtää viittomia. Yksi vastaajista puolestaan kokee hyödylliseksi laajentaa omaa tukiviittomaosaamistaan tukiviittomasanaston avulla. Erityisesti asumisyksikössä toistuvissa tilanteissa viittominen helpottuisi. Vain yksi kysymykseen vastanneista henkilöistä oli siltä mieltä, että kohdennetusta tukiviittomasanastosta ei olisi juurikaan hyötyä päivittäisissä tilanteissa. Lisäksi hän kertoi, että vaikka työntekijä osaisi 400 tukiviittomaa eivät asiakkaat hahmottaisi niistä kuin kourallisen matalan kognition vuoksi. Vastauksista voimme päätellä, että lähes kaikki viimeiseen kysymykseen vastanneet henkilöt kokevat, että kohdennetusta tukiviittomasanastosta voisi olla hyötyä heidän työssään kehitysvammaisten asumisyksiköissä.

Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että yli puolet vastaajista käyttävät työssään päivittäin tukiviittomia, mutta vain lähes joka kolmas heistä kokee pärjäävänsä tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellaan hyvin tai erittäin hyvin. Vastaajista lähes joka toinen kokee, että kohdennetusta tukiviittomasanastosta voisi mahdollisesti olla hyötyä heidän työssään. Kyselystä kävi myös ilmi, että työntekijöiden lisäksi myös asumisyksiköiden asukkaat hyötyisivät sanastosta, sillä heidän kommunikointinsa ohjaajien kanssa helpottuisi.

Nykyisillä viittoma taidoilla en osaa / osaan todella heikosti kommunikoida asiakkaiden kanssa, joilla taitoa siihen löytyy. Olisi helpompi yleisesti kommunikoida ja ymmärtää heidän tarpeitaan. – Anonyymi vastaaja

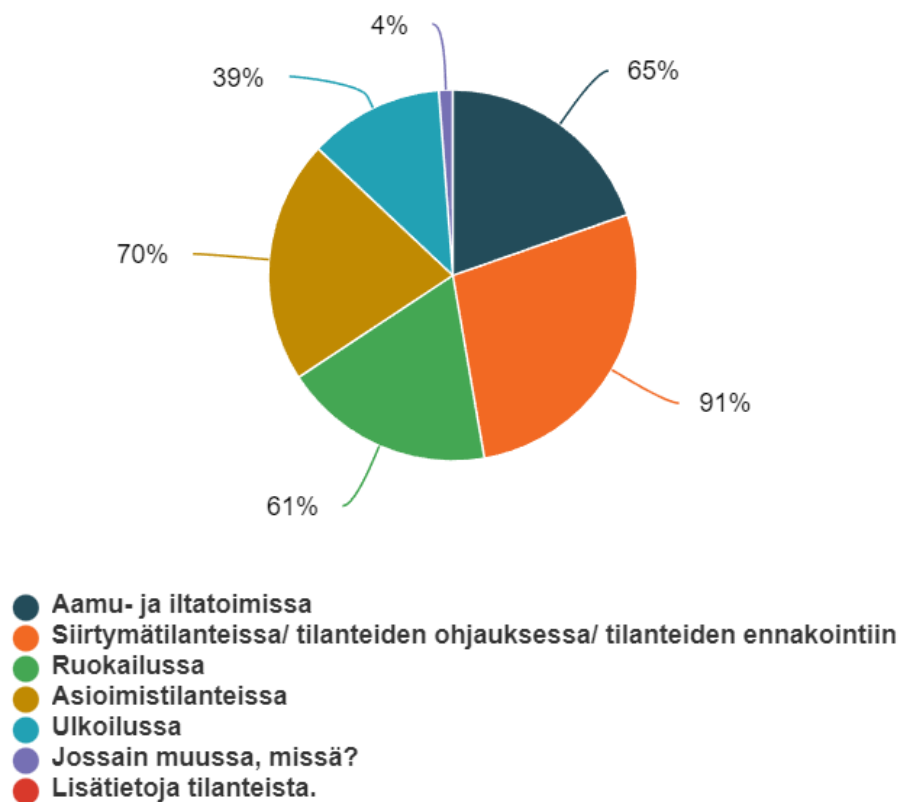
6.2 Tilanteet kohdennettuun sanastoon

Toinen kyselymme päätavoitteista oli selvittää, millaiseen kommunikaatiotilanteeseen vastaajat kokevat tarvitsevansa kohdennettua tukiviittomasanastoa. Kyselyn neljännessä kysymyksessä kysyimme, millaiseen tilanteeseen vastaajat kokevat tarvitsevansa kohdennettua tukiviittomasanastoa. Vastausvaihtoehdoiksi annoimme erilaisia kommunikaatiotilanteita asumisyksiköiden arjesta. Lisäksi annoimme vastaajille mahdollisuuden antaa oman vastausvaihtoehdon sekä kertoa tilanteesta lisätietoja. Tällä kysymyksellä saimme rajattua tukiviittomasanaston yhteen aiheeseen, jonka jälkeen aloimme pohtia itse sanaston sisältöä. Kysymys

oli pakollinen, joten vastaajia oli yhteensä 23. Kysymys oli monivalintakysymys, ja valittuja vastauksia saimme yhteensä 76.

91 % vastaajista oli valinnut vaihtoehdon ”siirtymätilanteissa/ tilanteiden ohjauksessa/ tilanteiden ennakointiin”. 70 % vastaajista oli valinnut vaihtoehdon ”asioimistilanteissa”. ”Aamu- ja iltatoimissa” -vaihtoehdon oli valinnut 65 % vastaajista. 61 % vastaajista oli valinnut vaihtoehdon ”ruokailussa”. 39 % vastaajista oli valinnut ”ulkoilussa”-vaihtoehdon. Viimeinen vaihtoehto oli ”jossain muussa, missä?” Tämän vaihtoehdon oli valinnut 4 % vastaajista. Tähän vastausvaihtoehtoon sai itse, omin sanoin kertoa, millaiseen tilanteeseen kokee tarpeelliseksi kohdennetun tukiviittomasanaston. Tämän vastausvaihtoehdon valinnut vastaaja avasi vastausta kertomalla oman kokemuksensa siitä millaiseen tilanteeseen hän kokisi sanaston tarpeelliseksi (Kuvio 3.)

Kaikissa toimissa. Asiakas käyttää tukiviittomia kommunikointiin, tähän kuuluu esimerkiksi ns. rupattelu ja kuulumisten vaihto. – Anonyymi vastaaja

Kuvio 3. Millaisissa tilanteissa koet tarvitsevasi kohdennettua tukiviittomasanastoa?

Päätimme valita sanaston aiheeksi eniten valitun vastausvaihtoehdon eli ”siirtymätilanteet” sekä ”tilanteiden ohjaus ja ennakointi” -vaihtoehdon, koska suurin osa vastaajista oli valinnut sen. Teimme tämän päätöksen, koska halusimme valita aiheen tukiviittomasanastolle, jolle on tällä hetkellä eniten kysyntää. Kysymyksen valituista vastauksista voimme kuitenkin päätellä, että muillekin tukiviittomasanastoille olisi tarvetta.

7 TUKIVIITTOMASANASTON TOTEUTTAMINEN

Tukiviittomasanaston luominen koostui sisällön kehittämisestä, sekä videoiden kuvaamisesta. Ajallisesti sanastontekoprosessi ei kestänyt kolmea viikkoa kauempaa, sillä tukenamme oli aktiivinen työryhmä, joka vastasi sähköpostiviesteihimme nopeasti ja joilta saimme arvokasta palautetta jokaisessa prosessin vaiheessa. Lisäksi prosessin jouhevuuteen vaikutti aiempi kokemus tukiviitottujen videoiden kuvaamisesta. Aiempana projektityönä olemme tehneet tukiviitottuja lauluja, joten sen prosessin vaiheet olivat meille entuudestaan tuttuja. Tiedostimme valmiiksi, että koululta löytyy suotuisat tilat ja välineet videoiden kuvaamiseen.

7.1 Tukiviittomasanaston sisältö

Kyselyn vastausten pohjalta aloimme pohtia sanaston sisältöä syvällisemmin. Opinnäytetyöprosessin alussa ajattelimme, että kohdennettu tukiviittomasanasto koostuisi yksittäisistä, aiheeseen liittyvistä sanoista ja viittomista. Vastausten analysoinnin ja oman pohdintamme jälkeen tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että muodostamme sanaston aiheeseen liittyvistä fraaseista, joista tukiviitoimme yhden tai kaksi sanaa jokaisesta lauseesta. Teimme tämän päätöksen siksi, että koimme lausetason kommunikaation enemmän käyttäjälähtöiseksi. Fraasien

avulla tukiviittomia harjoittelevat henkilöt näkevät käytännössä, miten tukiviittomia voi käyttää lausetasoisesti.

Pohdimme yhdessä valittuun aiheeseen eli ”siirtymätilanteet/ tilanteen ohjaus/ tilanteen ennakointi” erilaisia fraaseja, joiden uskomme olevan hyödyllisiä kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille. Päätimme valita 20 fraasia sanastoa varten. Koimme, että 20 fraasia on sopiva määrä sanastolle, sillä se on riittävän kattava tarkoitukseensa, mutta huomioi myös opinnäytetyölle suunnatut resurssit. Päädyimme siihen ratkaisuun, että viittomme tukiviittotut fraasit itse. Päätökseen vaikutti useampi syy. Papunetin verkkosivulla on aiemmin tehty työsanasto tukiviittotuna ja siinä viittojana toimii opiskelija. Halusimme suorittaa opinnäytetyön jokaisen vaiheen alusta saakka itse, myös tuoteosan kuvaamiseen. Näiden syiden vuoksi päädyimme tällaiseen ratkaisuun.

Kyselyn vastausten pohjalta saatu aihe oli todella laaja, joten näimme parhaaksi jakaa sen alaotsikoihin. Alaotsikot mahdollistivat sen, että saimme sisällytettyä sanastoon mahdollisimman monipuolisia fraaseja, jotka soveltuvat erilaisiin tilanteisiin. Jaoimme aiheen neljään eri alaotsikkoon, jotka olivat ”aamutoimet/iltatoimet”, ”ruokailu”, ”lähtötilanteet” ja ”vuorovaikutus vapaa-ajalla”. Aikaisempi työkokemus auttoi meitä hahmottamaan asumisyksiköiden päivän kulkua ja siihen sisältyviä siirtymätilanteita. Mietimme yhdessä, mitkä sanat viittomme jokaisesta fraasista. Tarkoituksenamme oli valita sellaiset viittomat, jotka soveltuvat tukiviittomiksi eivätkä ole viittomakielisiä ilmaisuja. Lähetimme työelämäohjaajallemme ensimmäisen ehdotuksen mahdollisista fraaseista ja saimme niihin palautetta. Saimme muun muassa vinkin siitä, kuinka viittottavia sanoja voi valita fraaseista. On tärkeää, että valitut sanat liittyvät toisiinsa ja muodostavat eheän kokonaisuuden. (Virpi Yiannakou, Tikoteekin AAC-asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 23.2.2023.) Muokkasimme fraaseja palautteen perusteella niin, että koko opinnäytetyön työryhmä oli niihin tyytyväinen. (Liite 3. Fraasit ja hakusanat sanastoon.)

7.2 Tukiviittomavideoiden kuvaaminen

Jaoimme fraasit puoliksi molempien tekijöiden kesken, jolloin kummallekin tuli yhteensä 10 fraasia tukiviitottavaksi. Pohdimme yhdessä millainen vaatetus olisi paras vaihtoehto videoissa. Päädyimme kokomustaan ratkaisuun. Yksiväriset vaatteet helpottavat katsojaa hahmottamaan viittoman paremmin. Varasimme Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun kampuksen tiloissa sijaitsevan tulkkausstudion käyttöömmee, jossa kuvasimme fraasivideot. Käytimme kuvaamiseen hyvälaatuista videokameraa sekä johdottomia, vaatteisiin kiinnitettäviä mikrofoneja videoiden parhaan mahdollisen laadun takaamiseksi. Saimme työelämäohjaajamme kautta yhteyden Tikoteekin työntekijään, joka lupautui tarkistamaan viittomien oikeellisuuden ja soveltuvuuden. Hänen tehtävänä oli tarkistaa, että olimme valinneet kontekstiin sopivat tukiviittomat. Hän myös tarkisti, että olimme viittoneet jokaisen viittoman oikein. Viittomien oikeellisuuden tarkistaminen oli erityisen tärkeää, jotta materiaalia käyttävä henkilö oppii tekemään viittomat oikein. (Virpi Yiannakou, Tikoteekin AAC-asiantuntija, henkilökohtainen tiedonanto, 10.3.2023.) Samanaikaisesti pohdimme myös hakusanoja, joilla viittomavideot tulevat löytymään Papunetin kuvapankista. Tarkoituksena on lisätä viittomavideot Papunetin kuvapankkiin, josta löytyy jo valmiina samankaltaisia työviittomavideoita. (Maija Ylätupa, Papunetin suunnittelija, henkilökohtainen tiedonanto, 8.4.2022.)

Ensimmäisten versioiden kuvaamisen jälkeen lähetimme videot tarkistettavaksi työryhmälle, sekä opinnäytetyömme ohjaavalle lehtorille. Saimme hyvää ja rakentavaa palautetta, jonka pohjalta oli helppo lähteä muokkaamaan videoita entistä selvemmiiksi. Etenkin videoiden esteettisyys sai kehuja. Vaikka vain osa videoista sai korjausehdotuksia, päädyimme silti kuvaamaan kaikki videot uudelleen. Kaikkien videoiden uudelleen kuvaaminen varmisti videoiden tasaisen laadun. Videoiden toisessa versiossa kiinnitimme erityisesti huomiota rauhalliseen tahtiin ja muutamien viittomien oikeellisuuteen. Valmiit videot lähetimme uudelleen työryhmälle sekä ohjaavalle lehtorille. Videoiden toinen versio sai hyväksynnän, lukuun ottamatta yhden videon yhtä viittomaa. Kyseessä oli haluta-viittoma.

Videolla viittojalla oli hieman väärä käsimuoto, josta saimme palautetta. Kuvasimme tämän videon uudelleen, jonka jälkeen lähetimme kaikki videot oikein nimettyinä mp4-tiedostomuodossa työryhmälle.

Papunetin työryhmä oli pitänyt keskenään palaverin, jossa he olivat keskustelleet videoiden julkaisemisesta. He olivat päätyneet tulokseen, että fraasivideot julkaistaan jo olemassa olevaan vuorovaikutustilanteet-kategoriaan Papunet-verkoston Kuvapankkiin (Liite 4. Papunetin kuvapankki, Vuorovaikutustilanteet-kategoria). Vuorovaikutustilanteet-kategoriaan olisi tarkoitus tulla oma alakategoria ”lauseita arjen tilanteisiin”, josta fraasivideot ovat helposti löydettävissä. Vuorovaikutustilanteet-kategorian lisäksi videot tulevat myös löytymään valituilla hakusanoilla, sekä muista kategorioista fraaseissa olevien viittomien mukaan. (Maija Ylätupa, Papunetin suunnittelija, henkilökohtainen tiedonanto, 22.3.2023.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme sai alkunsa työelämässä huomatuista tarpeista. Omakohtaisen kokemuksen mukaan, kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille kaivattiin tukiviittomamateriaalia. Materiaali auttaisi työntekijöitä kommunikimaan asukkaiden kanssa paremmin tukiviittomia puheen tukena käyttäen. Todensimme tarpeen sähköisellä kyselyllä. Validiteetin näkökulmasta kysely oli onnistunut, sillä se todensi omakohtaisen kokemuksen ja sen, mitä lähdimme selvittämään. Onnistunut kysely tarjosi meille hyvät lähtökohdat laadukkaasti tukiviittomasanaston tekoon. Kyselyn onnistuminen lisäsi myös opinnäytetyömme luotettavuutta. Vaikka kyselyn vaiheet onnistuivatkin hyvin, vastaajien määrä oli suhteellisen vähäinen. Reliabiliteetin näkökulmasta vähäisen vastaajamäärän vuoksi kyselyn vastaukset eivät antaneet kovinkaan laajaa ja yksityiskohtaista kuvaa tarpeesta. Saimme kuitenkin riittävän määrän vastauksia meidän tarpeisiimme nähdessä. Kyselyn vastausten pohjalta pystyimme perustelemaan ratkaisuja, joita

teimme opinnäytetyöprosessin aikana. Aikataulullisten syiden vuoksi emme ehtineet pyytää testiryhmältä palautetta kyselystä ennen sen julkaisemista. Testiryhmä olisi koostunut muutamasta kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöistä. Saimme kuitenkin paljon palautetta esimerkiksi ohjaavalta lehtorilta sekä työelämätaholta, mutta varsinaisen kohderyhmän näkemys jäi puuttumaan.

Omaakohtaisesta kokemuksesta kehitysvammaisten asumisyksikössä työskentelystä oli opinnäytetyömme kannalta huomattavaa hyötyä. Etenkin fraasien luominen helpottui, sillä emme tarvinneet ulkopuolista lähdettä kertomaan, millaisia tilanteita asumisyksiköissä voi tulla vastaan. Näin ollen säästimme aikaa, kun toisella tekijöistä oli ennakkotietoa siitä, mitä yksiköissä voi tapahtua. Vaikka kokemus alalla työskentelystä toi opinnäytetyölle paljon hyvää, lisäsi se siihen myös hieman haasteita. Esimerkiksi kyselyn kysymysten luominen ja vastausten analysointi vaativat erityistä tarkkuutta. Kysymysten luodessa oli pidettävä huoli, että kysymykset eivät olleet johdattelevia omia kokemuksia kohti. Vastausten analysoinnissa puolestaan oli tärkeää pitää mahdollisimman objektiivinen näkökulma. Kaikki kyselyn prosessin vaiheet sujuivat kuitenkin hyvin, eivätkä omat kokemukset ja tiedot vaikuttaneet siihen.

Tuotteestamme olisi varmasti ollut hyötyä myös allekirjoittaneelle lähihoitajaksi valmistumisen jälkeen. Työelämään siirryttyä vastaan tuli useita tilanteita, joissa asiakkaan ymmärtäminen oli vaikeaa, johtuen puutteellisesta tukiviittomaosaamisesta. Jos tällainen tukiviittomamateriaali olisi ollut silloin saatavilla, itsenäinen tukiviittomien opiskelu olisi ollut helpompaa.

Tekemämme kyselyn vastausten pohjalta voidaan todeta, että kohdennettu tukiviittomasanasto tuli todelliseen tarpeeseen. Vastauksista huomasimme lisäksi sen, että myös muihin tilanteisiin kohdennetuille sanastoille olisi tarvetta. Valitsimme oman sanastomme aiheeksi ”siirtymätilanteet/ tilanteiden ohjaus/ tilanteiden ennakointi”, koska sitä vastausvaihtoehtoa oli valittu eniten. Kaikkia muitakin vastausvaihtoehtoja oli valittu ja osa vastaajista kommentoi, että kaikkiin vastausvaihtoehtoihin mainittuihin tilanteisiin olisi tarpeellista saada oma kohdennettu tukiviittomasanasto. Sanastojen luomista voisi jatkaa esimerkiksi opiskelijoiden

projektityönä Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Kehitysvammaliitto voisi mahdollisesti toimia työelämätahona projektille, jolloin videot julkaistaisiin Papunet-verkkosivustolla.

Omat resurssimme tämän opinnäytetyöprosessin aikana mahdollistivat vain yhden sanaston tuottamisen. Lisäksi jouduimme resurssien vuoksi rajaamaan sanaston laajuuden 20 fraasiin. Koemme silti, että saimme tuotettua laadukkaan sekä hyödyllisen tukiviittomasanaston. Laadukkaan materiaalin toteuttamiseen vaikutti myös työelämätahon aktiivinen tuki jokaisessa opinnäytetyöprosessin vaiheessa. Ajallisten resurssien puitteissa emme ehtineet saada sanaston mahdollisilta käyttäjiltä palautetta sanaston ja videoiden toimivuudesta ja käyttökokeuksista. Ennen uusien, samantyylisten, sanastojen luomista olisi tärkeää pyytää käyttäjiltä palautetta. Saadun palautteen perusteella uusista sanastoista olisi mahdollista kehittää entistäkin käyttäjälähtöisempiä ja toimivampia.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda tukiviittomamateriaalia kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille. Tavoitteenamme oli antaa työntekijöille mahdollisuus kehittää omaa tukiviittomaosaamistaan. Saimme luotua käyttäjälähtöisen tukiviittomasanasto suoraan työelämän tarpeisiin kohdennettuna, joten asettamamme tavoite toteutui. Tukiviittomasanastoa voivat hyödyntää kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöiden lisäksi myös muiden eri alojen ammattilaiset. Sanasto tulee ilmaiseksi kaikkien saataville Papunet-verkkosivustolle, joten kuka tahansa voi kehittää tukiviittomaosaamistaan.

LÄHTEET

- Alahuhta, M., Aunola, E., Hassila, L., Keiski-Turunen, A., & Sandström, S. (2018). OAMK. ePooki. *Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuvaamana*. Saatavilla 14.3.2023. <https://www.oamk.fi/epooki/2018/moniammatillinen-yhteistyö-sosiaali-ja-terveysalan-ammattilaisten-kuvaamana/>
- Bonvillian, J.D., Kissane Lee, N., Dooley, T.T. & Loncke, F.T. (2020). *Simplified Signs: A Manual Sign-Communication System for Special Populations, Volume 1*. Cambridge, UK: Open Book Publishers. Saatavilla 21.2.2023. <https://www.openbookpublishers.com/books/10.11647/obp.0205>
- ePerusteet. (i.a.). Ammatillinen koulutus. Tutkinnon osat. *Osallisuuden edistäminen vammaistyössä*. Saatavilla 7.12.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/amatillinen/3689879/tutkinnonosat/3708244>
- Helminen, J. (toim.). (2020). *Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan*. (Diak TKI-toiminnan vuosikirja 5). Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Huhtanen, K. (toim.). (2012). *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. (5. p.). Kehitysvammaliitto ry.
- Häkkinen, R. & Järvinen, N. (2022). *Tukiviittomat varhaiskasvatuksessa: tukiviittomaopas Lähteen päiväkodille*. [Opinnäytetyö, Lab-ammattikorkeakoulu] Saatavilla 7.4.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/702122/opinn%c3%a4ytety%c3%b6.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Jauhola, L., Keinänen, J., Oosi, O., & Rausmaa, S. (2018). Oikeusministeriö. *Selvityksiä ja ohjeita. Selvitys yhdenvertaisuuden toteutumisesta sosiaali- ja terveyspalveluiden valinnanvapauskokeiluissa Painopisteenä kielellinen saavutettavuus*. Saatavilla 26.3.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han->

[dle/10024/161064/OMSO_33_2018_Selvitys_yhdenvertaisuuden_toteutumisesta_kielellinen_saavutettavuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161064/OMSO_33_2018_Selvitys_yhdenvertaisuuden_toteutumisesta_kielellinen_saavutettavuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

- Kari, O., Laakso, S., Niskanen, T., & Seppänen, M. (2020). *Vammaistyön käsikirja*. (1. p.). Sanoma Pro Oy.
- Karjalainen, A. L., & Wallenius-Penttilä, K. (toim.). (2020). *Eri tavoin kommunikoiden kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä*. (Diak Opetus 5). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/344887/DIAK_Opetus_5.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Kehitysvammaliitto. (i.a.-a). *Liitto*. Saatavilla 17.3.2023. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/liitto/>
- Kehitysvammaliitto. (i.a.-b). *Kehitysvammaisuus. Asuminen*. Saatavilla 26.3.2023. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/asuminen/>
- Kehitysvammaliitto. (i.a.-c). Tikoteekki. Tietoa. *Puhevammaisten tulkkauspalvelu*. Saatavilla 19.11.2022. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhevammaisten-tulkkauspalvelu/>
- Kela. (i.a.-a). Henkilöasiakkaat. *Vammaisten tulkkauspalvelu. Tutustu vammaisten tulkkauspalveluun*. Saatavilla 19.11.2022. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-tutustu-tulkkauspalveluun>
- Kela (i.a.-b). Henkilöasiakkaat. *Vammaisten tulkkauspalvelu. Tutustu tulkkauspalveluun. Pikaopas*. Saatavilla 23.3.2023. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-pikaopas>
- Kotimaisten kielten keskus. (i.a.). Kielitieto. *Kielet. Suomen viittomakielet*. Saatavilla 21.2.2023. https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet
- L 133/2010. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta. 19.02.2010/133. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100133>
- L 380/1987. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 3.4.1987. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

- L 628/1998. Perusopetuslaki 21.8.1998/628. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L8aP48b>
- Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.). (2009). *Kommunikoinnin häiriöt: Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. (7. p.). Yliopistopaino.
- Luoto, R. (2009). *Kyselytutkimuksen suunnittelu*. (Lääketeieteellinen aikakauskirja Duodecim). Saatavilla 19.5.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo98221>
- Malm, M., Matero, M., Repo, M., & Talvela, E-L. (2004). *Esteistä mahdollisuuksiin, Vammaistyön perusteet*. (1. p.). WSOY.
- Palvelumuotoilupalo. (i.a.). *Palvelumuotoilu*. Saatavilla 26.3.2023. <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/palvelumuotoilu/>
- Papunet. (i.a.-a.). Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. *Puhetta tukeva, täydentävä ja korvaava kommunikointi eli AAC*. Saatavilla 8.4.2022. <https://papunet.net/tietoa/puhetta-tukeva-ja-korvaava-kommunikointi-eli-aac>
- Papunet. (i.a.-b.). Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. *Eleet ja olemuskieli viestinnässä*. Saatavilla 8.4.2022. <https://papunet.net/tietoa/eleet-ja-olemuskieli-viestinnassa>
- Papunet. (i.a.-c.). Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. *Tukiviittomat kommunikoinnissa*. Saatavilla 14.4.2022. <https://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>
- Papunet. (i.a.-d.). Tietoa. Puhetta korvaava kommunikointi. *Tukiviittomat. Viittominen vahvistaa puhetta*. Saatavilla 12.11.2022. <https://papunet.net/tietoa/viittominen-vahvistaa-puhetta>
- Papunet. (i.a.-e.). Mikä Papunet on? *Papunetin tehtävät*. Saatavilla 7.4.2022. <https://papunet.net/yksikko/tehtavat/>
- Papunet. (i.a.-f.). Materiaalia. Viittomamateriaalit. *Työsanastoa tukiviitottuna*. Saatavilla 25.3.2022. <https://papunet.net/materiaalia/tyosanastoa-tukiviitottuna>
- Papunet. (i.a.-g.). Tietoa. Oppaat. *Opas puhevammaisten tulkkauspalvelusta*. Saatavilla 27.3.2023. https://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/tulkkauspalveluopas_2014_netti.pdf

- Papunet. (i.a.-h.). Tietoa. *Tulkkauspalvelu*. Saatavilla 19.11.2022. <https://papunet.net/tietoa/tulkkauspalvelu>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.). Vastuualueet. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Sosiaalipalvelut. Vammaispalvelut ja tukitoimet. *Vammaispalvelulaki*. Saatavilla 27.3.2023. <https://stm.fi/vammaispalvelulaki>
- Tehy. (2019). *Koulutus tarvitsee työelämän osaamista*. Saatavilla 22.3.2023. https://www.tehy.fi/fi/system/files/mfiles/muu_dokumentti/tehy_n_koulutuspoliittiset_linjaukset_2018_id_9568.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Käsikirjat. Vammaispalvelujen käsikirja. Ajankohtaista. *Vammaispalvelulainsäädännön uudistus*. Saatavilla 27.3.2023. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/ajankohtaista/vammaispalvelulainsaadannon-uudistus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020). Tutkimus ja kehittäminen. *Asiakaslähtöisyys*. Saatavilla 17.3.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/asiakaslahtoisuus>
- Tikoteekkiverkosto. (i.a.). Apuvälinepalvelut. Kommunikoinnin arviointi. *Lähi-ihmisen rooli*. Saatavilla 26.3.2023. <https://tikoteekkiverkosto.fi/apuvalinepalvelut/kommunikoinnin-arviointi/lahi-ihmisen-rooli/#:~:text=L%C3%A4hi%2Dihmiset%20ovat%20arjessa%20puhevammaisen,olennaisena%20osana%20laadukkaaseen%20kommunikoinnin%20arviointiin.>
- Tukiliitto. (i.a.). *Tietoa kehitysvammasta*. Saatavilla 8.4.2022. <https://www.tukiliitto.fi/tietoa-kehitysvammasta/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vanninen, E. (i.a.). Papunet.net, Papunetin kuvapankki, *Tietää-viittomakuva*. Saatavilla 28.2.2023. https://papunet.net/sites/papunet.net/files/kuvapankki/20220516/tietaa_sk.png
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.
- Vernerinet. (i.a.). Arki ja palvelut. *Kommunikointi*. Saatavilla 14.4.2022. <https://verneri.net/yleis/kommunikointi>
- Webropol. (i.a.). Kysely- ja raportointityökalu. *Luo Kysely*. Saatavilla 17.3.2023. <https://webropol.fi/kysely-ja-raportointityokaluluo-kyselyita/>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 13.12.2006. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

LIITE 1. Saatekirje kyselyyn

Olemme Amanda Antola ja Ida Salmela Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme viimeistä vuotta Tulkki AMK -tutkintoa G47VIP -luokalla.

Teemme opinnäytetyönä kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöille tukiviittomasanaston, jonka tarkoituksena on kehittää työntekijöiden tukiviittomaosaamista.

Tukiviittomien käyttö asukkaiden kanssa vahvistaa asukkaiden kykyä käyttää tukiviittomia kommunikaatiomenetelmänä myös muiden kanssa. Esimerkiksi tulkin käyttö helpottuu, kun asukas pystyy vastaanottamaan tukiviittomia myös muiden käyttämänä.

Aikaisempi työkokemus kehitysvammaisten asumisyksikössä toi esille tarpeen kohdennetulle tukiviittomasanastolle.

Osana opinnäytetyötä teimme kyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa työntekijöiden aiempaa tukiviittomaosaamista. Kyselyn vastausten pohjalta rajaamme aihealueita, joihin työntekijät kokevat eniten tarvitsevansa kohdennettua tukiviittomasanastoa. Sanasto tuotetaan videomuodossa Papunet-sivuston kuvapankkiin, josta se on vapaasti saatavilla tulevaisuudessa.

Kyselyyn vastataan anonymisti, jolloin ketään ei voi tunnistaa vastaustensa perusteella.

Vastaamalla kyselyyn annetaan lupa vastausten käyttöön opinnäytetyön kirjallisessa osassa.

Vastauksia säilytetään opinnäytetyöprosessin ajan, jonka jälkeen ne tuhoetaan.

Kyselyyn voi vastata 15.12.2022 asti.

Lisätietoa kyselystä ja opinnäytetyöstä:

amanda.antola@student.diak.fi

ida.salmela@student.diak.fi

LIITE 2. Kehitysvammaisten asumisyksiköiden työntekijöiden tukiviittomaosaaminen -kysely

1. Millä ammattinimikkeellä työskentelet kehitysvammaisten asumisyksikössä?
 - a. Lähihoitaja
 - b. Sairaanhoitaja/terveydenhoitaja
 - c. Nuoriso- ja yhteisöohjaaja
 - d. Hoiva-avustaja
 - e. Sosionomi
 - f. Jollain muulla, millä?

2. Kuinka usein kohtaat työssäsi asukkaan, joka käyttää tukiviittomia?
 - a. Päivittäin
 - b. Muutaman kerran viikossa
 - c. Muutaman kerran kuukaudessa
 - d. Harvemmin
 - e. En koskaan

3. Koetko pärjääväsi tämänhetkisellä tukiviittomaosaamisellasi kommunikointitilanteissa asukkaiden kanssa?
 - a. Erittäin hyvin
 - b. Hyvin
 - c. Kohtalaisesti
 - d. Huonosti
 - e. Erittäin huonosti

4. Millaisissa tilanteissa koet tarvitsevasi kohdennettua tukiviittomasanastoa? Voit valita useamman vaihtoehdon.
 - a. Aamu- ja iltatoimissa
 - b. Siirtymätilanteissa/ tilanteiden ohjauksessa/ tilanteiden ennakointiin
 - c. Ruokailussa
 - d. Asioimistilanteissa
 - e. Ulkoilussa
 - f. Jossain muussa, missä?
 - g. Lisätietoja tilanteista.

5. Millaista hyötyä kohdennetusta tukiviittomasanastosta olisi työssäsi?

6. Voit jättää halutessasi palautetta kyselystä.

LIITE 3. Fraasit ja hakusanat sanastoon

Fraasit ja hakusanat sanastoon: (suluissa hakusanat)

Aamutoimet/ Iltatoimet Ida

- Mennään **vaihtamaan vaatteet** (vaihtaa, vaatteet, vaihtaa vaatteet)
- Ensin **pestään hampaat**, sitten mennään **syömään** (pestä hampaat, hampaat, syödä)
- **Vessan** jälkeen pitää muistaa **pestä kädet** (vessa, wc, pestä kädet)
- Nyt on **yö**, pitää mennä **nukkumaan** (yö, nukkua)
- **Illalla** käydään **suihkussa** (ilta, suihku)

Ruokailu Amanda

- **Ensin** pestään kädet, **sitten** syödään (ensin, ensimmäinen, sitten, jälkeen)
- Syödään **rauhassa** (rauhassa, rauhallinen, rauhallisesti)
- **Siivoathan oman** paikkasi (siivota, oma, sinun)
- Sitten kun olet **valmis**, sanotaan **kiitos!** (valmis, kiitos)
- **Haluatko lisää** ruokaa? (haluta, tahtoa, lisää, enemmän)

Lähtötilanteet Ida

- Nyt **odotetaan taksia** (odottaa, taksi)
- Mennään **yhdessä kauppaan** (yhdessä, kanssa, kauppa)
- **Kävele** tässä **vierellä** (kävellä, vieressä, vierellä, vierekkäin, lähellä)
- Menetkö **viikonloppuna kotiin?** (viikonloppu, koti)
- **Muista** katsoa **autot!** (muistaa, auto)

Vuorovaikutus vapaa-ajalla Amanda

- **Odotetaan** omaa **vuoroa** (Odottaa, vuoro)
- **Puhutaan hiljaa** (puhua, hiljaa, hiljaisesti, hiljainen)
- **Istutaan omalla** paikalla (istua, oma, sinun)
- **Ei saa juosta** (ei saa, juosta)
- Nyt pitää **pyytää anteeksi** (pyytää, anteeksi)

LIITE 4. Papunetin kuvapankki, Vuorovaikutustilanteet-kategoria

<https://kuvapankki.papunet.net/selaa/Vuorovaikutustilanteet>